

***Statenstuk* 2019-899**

Subsidieaanvraag 'NICE Matters' van het Noordelijk Innovatielab Circulaire Economie (NICE)

Voorgestelde behandeling:

- Statencommissie Financiën, Cultuur, Bestuur en Economie op 30 oktober 2019
- Provinciale Staten op 13 november 2019
- fatale beslisdatum: 13 november 2019

Behandeld door de heer J.H. Cock, telefoonnummer (0592) 36 55 02, e-mail h.cock@drenthe.nl

Portefeuillehouder: de heer H. Brink

Inleiding

a. Algemeen

Bedrijven, overheden, kennisinstellingen en maatschappelijke organisaties werken toe naar een duurzame, circulaire economie, waarin we anders omgaan met onze grondstoffen. In het rijksbrede programma Circulaire Economie 2050 staat wat nodig is om zuiniger en slimmer met grondstoffen, producten en diensten om te gaan.

Het IPO ondertekende samen met de Vereniging van Nederlandse Gemeenten, de Unie van Waterschappen, het Rijk en het bedrijfsleven het Grondstoffenakkoord. Hierin staan afspraken om de Nederlandse economie te laten draaien op herbruikbare grondstoffen. Op basis van dit akkoord bouwen provincies aan transitieagenda's, waarin ambities concreter worden gemaakt op het gebied van biomassa en voedsel, bouw, consumptiegoederen, maakindustrie en kunststoffen.

De transitie naar een circulaire economie zal Nederland sterk veranderen. Willen we echter in onze provincie de gestelde doelen uit het Grondstoffenakkoord kunnen halen, dan zal er extra inspanning geleverd moeten worden.

In het coalitieakkoord 'Drenthe, mooi voor elkaar!' hebben wij nadrukkelijk aangegeven dat circulair, innovatie, duurzaamheid en CO₂-reductie van groot belang zijn en kansen bieden voor ondernemers.

Als provincie hebben wij daartoe onder meer ook de Roadmap Circulair Drenthe 2050 opgesteld. Het Noordelijk Innovatielab Circulaire Economie (NICE) is een belangrijke pijler in de Roadmap.

Op grond van het bijgevoegde projectplan 'NICE Matters' wordt uw Staten gevraagd in te stemmen met een REP-cofinancieringsbijdrage van € 600.000,--. Het DB SNN heeft op 9 juli 2019 ingestemd met het toekennen van een REP-bijdrage van € 1,0 miljoen voor dit projectplan.

Het innovatiecluster NICE staat voor het versnellen van de transitie naar een circulaire economie in Noord-Nederland. Het initiatief hiervoor is in 2016 genomen door 21 organisaties (bedrijven, onderwijsinstellingen, overheden en NGO's), waaronder de provincie Drenthe, gemeente Meppel, AREA Reiniging BV, Attero, Virol BV, Hanzehogeschool Groningen, NHL Stenden Emmen, Alfa College Hoogeveen, Drenthe College Emmen en Natuur en Milieufederatie Drenthe.

Doel van het project is het versterken van de economische infrastructuur door innovatieprojecten aan te jagen en uit te voeren en daarmee een bijdrage te leveren aan het creëren van een nieuwe markt op het gebied van circulaire economie in Drenthe en Noord-Nederland.

De economische infrastructuur wordt versterkt door acht circulaire innovatietrajecten aan te jagen en uit te voeren. Gelijktijdig werken mbo- en hbo-studenten via NICE aan voorbeeldprojecten en ontwikkelen zich daarmee tot de jonge professionals die nu al nodig zijn voor het in de praktijk brengen van circulaire innovaties. Opgedane kennis en ervaring worden beschikbaar gesteld aan het bedrijfsleven en andere betrokken partijen. Een kennisdatabase zal dat publiek toegankelijk maken. Hiermee kunnen vakmensen opgeleid worden en de toegepaste innovaties herhaald en opgeschaald worden. Dit resulteert in een groeiende markt voor circulair ondernemen in het Drenthe (Noord-Nederland). Betrokken bedrijven kunnen zich hierdoor ontwikkelen tot voorloper op het vlak van circulaire economie.

NICE helpt bedrijven, kennisinstellingen, overheden en maatschappelijke organisaties met hun meest belangrijke complexe uitdagingen binnen de volgende thematische gebieden:

- Bouw & Infra, burgerlijke en utiliteitsbouw en grond-, weg- en waterbouw
- Afval & Grondstof: organische reststromen, kunststoffen en (regionale) grondstofdepots
- Stad & Regio: regionale economie, stedelijke systemen en gebiedstransformatie.

Het project werkt met twee parallelle, elkaar onderling versterkende, mechanismen:

I. Innovatietrajecten aanjagen en uitvoeren

Het aanjagen en uitvoeren van concrete praktijkexperimenten c.q. pilotprojecten via lokale innovatiewerkplaatsen aan de hand van authentieke vraagstukken en een of meerdere vraageigenaren.

II. Kennis beschikbaar stellen en het innovatiecluster duurzaam ontwikkelen

Via een kennisdatabase en leernetwerkbijeenkomsten wordt de opgedane kennis uit de pilotprojecten publiek beschikbaar gemaakt. Deze bijeenkomsten hebben tevens tot doel om het innovatiecluster NICE te verbreden en te verdiepen tot een innovatief ecosysteem.

Bovenstaande wordt uitgevoerd in vier werkpakketten:

- 1) Innovatietrajecten aanjagen in verschillende fases van ontwikkeling
- 2) Studentenprojecten uitvoeren en begeleiden
- 3) Kennis breed beschikbaar stellen en innovatiecluster duurzaam doorontwikkelen
- 4) 'NICE Matters' managen, ondersteunen en borgen business case (projectmanagement)

NICE start met een projectportefeuille van vijf pilotprojecten, die gedurende het project steeds wordt geactualiseerd en er worden nieuwe pilotprojecten ontwikkeld.

De bedoeling is dat bedrijven, overheden, kennisinstellingen en maatschappelijke organisaties zich aansluiten als lid van het NICE-platform en ook een jaarlijkse bijdrage aan NICE betalen. Op deze wijze dient NICE uiteindelijk voldoende eigen financiële middelen te genereren om op eigen benen te kunnen staan en ook eigen inkomsten te genereren uit haar dienstverlening.

Twee voorbeelden van hoe NICE in de praktijk werkt:

1. Voorbeeldproject VOLTA 2020

Het betreft hier de circulaire renovatie van het schoolgebouw van het Alfa College in Hoogeveen. Met onder andere de inzet van de eigen mbo-studenten en hbo-studenten wordt de renovatie een voorbeeld van circulair renoveren. De daaraan gekoppelde (bouw)bedrijven uit de regio zijn al enthousiast en zien nadrukkelijk de toegevoegde waarde van de NICE-aanpak.

Afhankelijk van het pilotproject wordt onderzocht wat het benodigde specifieke innovatieproduct is en wat het effect wordt voor de betrokken mkb-ondernemingen.

De opgedane circulaire kennis wordt vastgelegd in een nog op te bouwen kennisdatabase. Deze database is voor iedereen toegankelijk.

Voor een uitgebreide beschrijving van dit initiatief zie bijlage 3.

2. Voorbeeldproject Drenthe woont circulair

De acht Drentse woningbouwcorporaties hebben de ambitie uitgesproken dat zij circulair willen gaan bouwen. NICE ondersteunt hen daarbij met verschillende diensten en producten.

Zo is NICE de kennispartner op het vlak van circulaire economie c.q. circulaire bouw. In dat kader verzorgt NICE een scholingsprogramma 'Circulair Bouwen en Wonen' voor de direct betrokken corporatiemedewerkers. Daarnaast zal NICE tijdens de ontwerp- en realisatiefase het gezamenlijke leertraject faciliteren voor alle betrokken corporaties en de externe bedrijven.

Doel is hiermee het leerproces van alle betrokken partijen te verdiepen en de geleerde lessen te verduidelijken en toe te passen. Studenten van de bij NICE betrokken kennisinstellingen (mbo en hbo) worden doorlopend bij dit proces betrokken. Het leren in én met de regionale praktijk krijgt zo een directe verbinding met het opleiden voor het nieuw benodigde vakmanschap. Deze integrale insteek maakt de proeftuin tot een broedkamer voor verschillende innovaties: technisch, sociaal, economisch, ecologisch, juridisch en meer.

b. Europese aspecten

Op basis van een voor het project uitgevoerde staatssteunanalyse kan worden geconcludeerd dat de verleende steun rechtmatig kan worden verleend binnen de kaders van het staatssteunrecht. Bij subsidievestiging zal per opgevoerde kostenpost beoordeeld worden of de opgevoerde kosten subsidiabel zijn en onder de voorwaarden van de AGVV gebracht kunnen worden.

c. Economie/werkgelegenheid

De transitie naar een circulaire economie is een grote opgave maar biedt ook kansen voor nieuwe businessmodellen. Traditionele banen zullen verdwijnen, maar nieuwe banen in de alternatieve circulaire economie zullen ontstaan.

Uit het TNO-rapport 'Kansen voor de circulaire economie in Nederland' komt naar voren dat het effect van een circulaire economie voor Nederland geschat kan worden op een totaal van € 7,3 miljard. Hiermee zijn ongeveer 54.000 banen gemoed. Daarnaast is er nog een aantal spin-off-kansen voor de Nederlandse economie te benoemen, onder andere op het gebied van een sterkere kennispositie.

NICE zal een motor zijn van circulaire projecten, leidend tot innovaties bij bedrijven. Bedrijven zullen moeten wennen aan bijvoorbeeld het circulair ontwerpen van producten en businessmodellen (denk bijvoorbeeld aan 'product as a service', waarbij de consument het product niet koopt maar betaalt voor het gebruik). NICE en haar studenten zullen bedrijven gaan begeleiden in die transitie.

d. Participatie

Vanaf de start van het NICE-initiatief zijn bedrijven, overheden, maatschappelijke organisaties en kennisinstellingen betrokken bij de opzet van het initiatief.

Advies

1. In te stemmen met het verlenen van een cofinancieringsbijdrage van € 600.000,-- aan NICE ten behoeve van het project 'NICE Matters' ten laste van het budget Ruimtelijk Economisch Programma/Subsidies RSP.
2. De subsidieverlening vanuit de provincie laten aansluiten bij de voorwaarden gesteld door SNN in haar beschikking.

Doelstelling uit de begroting

- 2.1.01 Faciliteren van het vergroeningsproces door middel van externe organisaties
- 2.1.02 Profileren van Drenthe als groene economische provincie (circulair én biobased)
- 2.2.03 Bevorderen economisch ecosysteem
- 2.3.02 Versterken van de beroepsbevolking en de arbeidsmarkt van de toekomst
- 2.5.01 Het verbeteren van het Drents imago

Argumenten

- 1.1. *Het project sluit aan bij de doelstellingen van de Economische Koers Drenthe, Roadmap Circulair Drenthe en de Energie Agenda.*

Dit project geeft een forse impuls aan de circulaire economie in Drenthe de komende jaren. Daarnaast ondersteunt het onze ambities om circulaire inkoop te stimuleren en om in 2020

energieneutraal te zijn. Verder krijgen we door het opleiden van studenten de beschikking over hoogwaardig CE-gekwalficeerde werknemers.

1.2. De gevraagde cofinancieringsbijdrage is noodzakelijk om begroting sluitend te krijgen.

NICE heeft een periode van twee jaar 'kwartier maken' achter de rug. In deze periode is gebleken dat de formule van NICE aanslaat bij het Drentse bedrijfsleven. De eerste resultaten en effecten vragen om een volgende en nieuwe stap in de ontwikkeling van NICE: van pionieren naar professionaliseren. De totale financiering van het project NICE is complex en kan nog aan verandering onderhevig zijn.

De verwachte bijdragen van bedrijven en overheden zijn nog niet verzekerd. Naar verwachting zullen zij gaan bijdragen zodra concrete initiatieven in de desbetreffende gemeenten en bedrijven gaan starten.

1.3. REP-SNN is het geëigende subsidiekader

Het gaat om een omvangrijk project dat past binnen het uitvoeringskader REP-SNN, de Noordelijke Innovatie Agenda en ons provinciaal beleid (onder andere Drentse Koers en Roadmap Circulair Drenthe). De gevraagde REP-bijdrage van € 1,0 miljoen is inmiddels door het DB SNN gehonoreerd.

2.1 Dit is zo afgesproken

De projectaanvrager ontvangt twee beschikkingen voor het initiatief. De eerste van het SNN (nog niet beschikbaar tijdens opstellen van dit voorstel) en voor de cofinanciering de beschikking van de provincie Drenthe. In overleg met SNN is afgesproken dat beide beschikkingen dezelfde strekking en subsidievoorwaarden bevatten.

Tijdsplanning

Het project heeft een looptijd van vier jaar: oktober 2018 tot en met december 2022.

Het eerste projectjaar is al verlopen. De kosten van dit jaar zijn voorgefinancierd door betrokken projectpartners en bijdragen uit de markt.

Financiën

De totale subsidievraag aan de provincie Drenthe is € 1.600.000,-- op een totale begroting van € 2.000.000,-- subsidiabele kosten. De totale kosten (dus inclusief niet-subsidiabele kosten van bedrijven en kennisinstellingen) bedragen circa € 8,0 miljoen.

De provinciale bijdrage zal worden gedekt uit SNN-REP-middelen van € 1,0 miljoen (restand budget SNN-REP € 4,7 miljoen). Het DB SNN heeft in zijn vergadering van 9 juli 2019 ingestemd met het toekennen van een REP-bijdrage van € 1,0 miljoen.

De provinciale cofinanciering betreft een bedrag van maximaal € 600.000,-- dat ten laste van het budget cofinanciering REP kan worden gebracht (restand budget € 6,6 miljoen):

Programma	3: Regionale bereikbaarheid en regionaal openbaar vervoer
Product	3.7: Regio Specifiek Pakket
Projectnummer:	73060038 Ruimtelijk Economisch Programma
Kostensoort:	442150 Subsidies RSP
Prestatie:	3300870

Monitoring en evaluatie

Het project doet jaarlijks verslag van zijn activiteiten en de bereikte resultaten.

Na twee jaar zal op basis van een tussentijdse evaluatie een go-/no-go-moment worden ingebouwd.

Het beoogde effect zal, conform de doelstelling uit de begroting, geëvalueerd worden. Tevens zullen in nauwe samenwerking met het SNN de specifieke REP-indicatoren in de provinciale beschikking worden opgenomen.

Per doelstelling houdt dit het volgende in:

2.1.01 Faciliteren van het vergroeningsproces door middel van externe organisaties

Uit de evaluatie ten behoeve van de go-no-go beoordeling blijkt dat de stichting NICE als regionaal CE-regisseur met een platform van minimaal 50 participanten fungeert. De locatie van de gasfabriek Meppel geldt dan als fysieke hotspot van circulaire ontwikkeling in Drenthe

2.1.02 Profileren van Drenthe als groene economische provincie (circulair én biobased)

Uit de evaluatie ten behoeve van de go-no-go beoordeling blijkt dat tenminste 2 living labs (thematisch) cq innovatie biotopen voor CE zijn ingericht. Ook is er (gewerkt aan) een catalogus gemaakt met concrete circulaire producten en diensten.

2.2.03 Bevorderen economisch ecosysteem

Uit de evaluatie blijkt dat er circa 10 circulaire inkooptrajecten te zijn gestart, er circa 15 nieuwe banen zijn gecreëerd en er een voor publiek toegankelijke kennisdatabank te zijn opgezet met Drentse voorbeeldprojecten.

2.3.02 Versterken van de beroepsbevolking en de arbeidsmarkt van de toekomst

Uit de evaluatie blijkt dat er minimaal 100 mbo- en hbo-studenten voor NICE (projecten) aan het werk zijn.

2.5.01 Het verbeteren van het Drents imago

Uit de evaluatie blijkt dat er jaarlijks tenminste 2 publicaties/ interviews/ bijeenkomsten in het kader van de circulaire economie zijn gegeven.

Communicatie

Communicatie tijdens de looptijd van het project is in de subsidievoorwaarden opgenomen.

Voorts is van toepassing dat NICE verantwoordelijk is voor de communicatie over het project 'NICE Matters'. Wij communiceren over onze eigen besluiten en staan samen met betrokkenen stil bij mijlpalen in het proces.

Bijlagen

1. Projectplan NICE Matters
2. Drenthe Circulair; rapportage kwartiermakersfase 2017-2018
3. VOLTA 2020; voorbeelduitwerking van een klantreis

Ter inzage in kamer C0.39

Niet van toepassing.

Assen, 10 september 2019
Kenmerk: 37/5.1/2019001961

Gedeputeerde Staten van Drenthe,

mevrouw drs. J. Klijnsma, voorzitter
W.F. Brenkman MSc, secretaris

gp/coll.

Provinciale Staten van Drenthe;

gelezen het voorstel van Gedeputeerde Staten van Drenthe van 13 september 2019 , kenmerk 37/5.1/2019001961;

BESLUITEN:

in te stemmen met

1. het verlenen van een provinciale cofinancieringsbijdrage van € 600.000,-- aan het Noordelijk Innovatielab Circulaire Economie (NICE) ten behoeve van het project 'NICE Matters' ten laste van het budget Ruimtelijk Economisch Programma/Subsidies.
2. de provinciale subsidieverlening dezelfde te laten zijn als de REP-beschikking van SNN.

Assen, 13 november 2019

Provinciale Staten voornoemd,

, voorzitter

, griffier

gp/coll.

NICE MATTERS

Future present of a circular Drenthe

RE NICE

NICE

NOORDELIJK
INNOVATIELAB
CIRCULAIRE
ECONOMIE

COLOFON

titel

NICE MATTERS

omschrijving

Projectplan t.b.v. aanvraag REP-SNN

auteur

Alex van Oost

organisatie

Stichting NICE | Noordelijk Innovatielab Circulaire Economie

Gasgracht 3

7941 KG MEPPEL

☎ +31 (0) 6 11 60 75 77

✉ alexvanoost@wearenice.eu

🌐 www.wearenice.eu

versie

16 juni 2019

INHOUD

	PAG
VISIE	2
PROJECT	4
RESULTATEN	5
ORGANISATIE	10
BEGROTING	14
INNOVATIE	15
AANSLUITING	17
BIJLAGEN	21
I Huidig portfolio projecten NICE	
II Volta 2020 voorbeelduitwerking van een klantreis	
III Organisatiemodel innovatiecluster NICE	

VISIE

Het initiatief

Het innovatiecluster 'Noordelijk Innovatielab Circulaire Economie', kortweg NICE, staat voor het versnellen van de transitie naar een circulaire economie in Noord-Nederland. Circulaire economie zetten wij niet in als doel, maar als middel: een nieuwe verbindende strategie voor een welvarende, inclusieve en veerkrachtige regio. De circulaire economie is een cross-sectoraal, domein-overstijgend, multi-stakeholder onderwerp. Oftewel, de circulaire economie raakt veel bedrijfstakken, beleidsthema's en belanghebbenden. Dat biedt kansen: bijdragen aan de circulaire economie betekent daarmee bijdragen aan de doelen en uitdagingen van Noord-Nederland. Dit vereist een zorgvuldige systemische benadering: de vele dwarsverbanden vragen om een integrale aanpak en uitvoering op het niveau van de regio Noord-Nederland.

Eigenaarschap

Bovenal vraagt het om eigenaarschap. Tussen de noodzaak zien en het uitvoeren van acties rondom de circulaire economie zit namelijk een gat. En dat gat heet 'eigenaarschap'. Elke startende transitie heeft te maken met grote uitdagingen. Variërend van systeemuitdagingen rondom wet- en regelgeving, ontbreken van een consistente markt vraag, afwezigheid van de noodzakelijke logistiek en infrastructuur tot vraagstukken rondom financiering en opbouw van kennis en kunde. Uitdagingen die te groot zijn voor individuele marktpartijen. Dat vraagt om een intermediair. Een neutrale partij die de op het eerste oog conflicterende belangen helpt te overbruggen, en het gezamenlijk optrekken om de kanteling mogelijk te maken zal organiseren. Een intermediair waar binnen een beschermde omgeving, marktonafhankelijke processen worden aangejaagd, opgetuigd en geëvalueerd om een versnelling van de transitie mogelijk te maken. NICE is deel van deze intermediaire laag voor Noord-Nederland. Een eigenaar wiens rol het is om zichzelf uiteindelijk overbodig te maken door te helpen de vraagstukken op te lossen en het lerend vermogen van het systeem en de stakeholders, waaronder het MKB, te vergroten. NICE kan bij uitstek eigenaarschap nemen voor de eerstkomende vier jaar (2018-2022) dankzij haar neutrale rol en focus op het verbindende einddoel.

Regie in transitie

Startsnelheid kan verkregen worden wanneer vraagstukken opgelost worden die lokaal of regionaal ervaren worden; gevoelde urgentie met zich meebrengen voor de transitie. Marktpartijen hebben geen tijd en middelen om dit soort vraagstukken te onderzoeken of inventariseren. Hier zit een belangrijk deel van het falen van de markt. NICE gaat dat expliciet doen, en de relevante stakeholders om die vraagstukken heen organiseren en faciliteren. De vaak gemiste regierol in transitieprocessen wordt zo door NICE geborgd.

Meervoudige samenwerking

De beschermde en beschermende omgeving die NICE zal bieden, is per definitie de plek waar op cross-sectorale en interdisciplinaire wijze aan de slag wordt gegaan met de uitdagingen. Het is de plek waar, onder regie van NICE, partijen elkaar opzoeken uit noodzaak. Omdat ze te klein of te beperkt in focus zijn om de systemische uitdagingen op te lossen die hun nieuwe manier van denken of werken tegenkomt of veroorzaakt. En dus inzien dat ze alle rollen om de tafel nodig hebben om de verandering aan te zwengelen. De versnelling van de transitie komt tot stand wanneer in de niche die partijen actief bij elkaar gebracht worden. Van onderzoek en onderwijs tot ondernemers, en van overheid tot eindgebruikers zoals omwonenden. NICE ziet dit als haar primaire taak.

Leergemeenschap

Veel vraagstukken zijn nog niet bekend, maar worden pas in de praktijk, door te doen zichtbaar. Het verder uitdiepen van die vraagstukken is iets waar de meeste marktpartijen in de praktijk geen tijd voor hebben. De waan van de dag regeert. NICE gaat hier een belangrijke rol spelen. De directe en vooral consistente stroom aan jonge studenten en onderzoekers die NICE tot haar beschikking heeft,

zorgt voor een groot en constant leervermogen. Het vastleggen van leerervaringen en deze in volgende stappen voeden is een van de uitdagingen in transitie. Bij gebrek aan een eigenaar of regisseur vindt dit leren ad hoc en niet gedocumenteerd plaats. NICE tekent niet alleen de leerervaringen op, maar zoekt ze ook expliciet op. Projecten worden met behulp van de stroom jonge studenten en onderzoekers, en kennis en kunde uit de betrokken kennisinstellingen zo opgezet dat ze bewust gaan schuren met de staande praktijk. Het leren dat binnen NICE zal worden vormgegeven zal NICE borgen, zodat de basis voor herhaalbaarheid en opschaalbaarheid wordt gelegd.

Waarde(n)creatie

Tot slot gaat NICE sturen op het vormgeven van projecten op zo'n wijze dat economische, maatschappelijke en ecologische versterking wordt nagestreefd. Dit is eveneens een rol die enkel kan worden opgepakt door een type organisatie als NICE. Het gaat tenslotte om verschillende belangen die met elkaar in overeenstemming moeten worden gebracht, en dat enkel door een partij kan worden gedaan die buiten dat belangenveld staat en als platformorganisatie is ingericht.

Toekomstijken

NICE heeft ruim anderhalf jaar van wegbereiden en kwartiermaken achter de rug. De eerste resultaten en effecten vragen om een volgende en nieuwe stap in de ontwikkeling van NICE: van pionieren naar professionaliseren.

Wij zien de bijbehorende transformatie als een proces, niet als een bestemming. We helpen bedrijven, overheden, kennisinstellingen en maatschappelijke organisaties met hun meest belangrijke complexe uitdagingen binnen – maar niet beperkt tot – de volgende thematische gebieden:

- Bouw & Infra   B&U-bouw en GWW (bestaand en nieuw)
- Afval & Grondstof   organische reststromen, kunststoffen en (regionale) grondstofdepots
- Stad & Regio   regionale economie, stedelijke systemen en gebiedstransformatie

Impact op de Noordelijke transitie en versnelling per thema organiseren wij met een integraal proces van open innovatie bestaande uit vier hoofdelementen:

- *inspireren* tot een gedragen Noordelijke CE-visie en heldere gedeelde verwachtingen
- *verbinden* van ondernemers, overheden, onderwijs, onderzoek en omgeving in het Noorden
- *leren* over de transitie in en met de praktijk in een regionale leergemeenschap
- *doen* van praktijkexperimenten in de vorm van lokale innovatiewerkplaatsen en incubators

We are NICE

De wijze waarop NICE de benodigde systemische transformatie aanpakt, is uniek in Nederland. De focus op het maatschappelijk bijdragen aan lokale en regionale vraagstukken met inzet van jong talent in een co-creatief proces van al doende leren in én met de praktijk, biedt een waarde(n)volle niche voor het praktijk leren maken van het werken aan een betere wereld. Met onze aanpak realiseren we een viervoudige impact:

1. concrete circulaire projecten met bijbehorende omzet voor betrokken bedrijven
2. vakkundig nieuw personeel en professionalisering bestaande vakmensen
3. kenniscreatie en –disseminatie op het vlak van innovatie voor een circulaire economie
4. innovatie eco-systeem Circulaire Economie Noord-Nederland

NICE draagt haar kennis en kunde graag uit naar andere regio's in Nederland en daarbuiten. NICE to meet you!

PROJECT

Doel

Het primaire doel van het project is het versterken van de economische infrastructuur door innovatietrajecten aan te jagen en uit te voeren en daarmee een bijdrage te leveren aan het creëren van een nieuwe markt op het gebied van de circulaire economie in Noord-Nederland.

Aanpak

In het project werken we met twee parallelle, elkaar onderling versterkende, mechanismen:

- I. Innovatietrajecten aanjagen en uitvoeren
Concrete praktijkexperimenten cq. pilotprojecten aanjagen en uitvoeren via lokale innovatiewerkplaatsen aan de hand van authentieke vraagstukken en een of meerdere vraageigenaren.
- II. Kennis beschikbaar maken en innovatiecluster duurzaam doorontwikkelen
Beschikbaar maken van kennis uit en voor de pilotprojecten via een kennisdatabase en leernetwerkbijeenkomsten die tevens tot doel hebben om het innovatiecluster NICE te verbreden en verdiepen tot een innovatie eco-systeem.

Er worden voortdurend concrete pilotprojecten opgestart met bedrijven uit de markt, opdrachtgevers (bedrijven, investeerders, overheden) en eindgebruikers. Elk project doorloopt in principe een aantal fasen wat uiteindelijk leidt tot een tussen- en/of eindproduct (zie ook bijlage II: voorbeeldbeschrijving van het project 'Volta 2020').

Een MKB-er heeft verschillende manieren om, met of zonder een CE-vraag, binnen te komen:

- een MKB- bedrijf met een vraag kan lid worden van het innovatiecluster NICE en dan ook toegang krijgen tot personeel van de clusterorganisatie NICE en de kennisdatabase
- ook een MKB-er zonder nog een vraag kan lid worden van het innovatiecluster NICE
- een MKB-er kan zich ook aanmelden via of gevraagd worden mee te doen in een pilotproject bijvoorbeeld n.a.v. ambities van opdrachtgevers (launching customers)
- MKB-ers kunnen NICE vinden via de website, nieuwsbrieven, bijeenkomsten en via de onderlinge contacten in het regionale netwerk

Activiteiten

Hieronder worden de activiteiten binnen het project nader gedetailleerd:

1. Innovatietrajecten aanjagen in verschillende fasen van ontwikkeling
  - a. oriënteren
  - b. ontwikkelen
  - c. ontwerpen
  - d. realiseren
  - e. opleveren
2. Studentprojecten uitvoeren en begeleiden
  - a. werving en matching
  - b. coaching capaciteitsontwikkeling
3. Kennis breed beschikbaar maken en innovatiecluster duurzaam doorontwikkelen
  - a. ontwerpen, bouwen en onderhouden kennisdatabase
  - b. vastleggen en borgen van het leren binnen clusterorganisatie NICE
4. 'NICE Matters' managen, ondersteunen en borgen businesscase
  - a. sturing, organisatie en administratie project 'NICE Matters'
  - b. rapportage voortgang en resultaten
  - c. aquireren nieuwe partners voor het innovatiecluster

RESULTATEN

Het werken aan een transitie vraagt flexibiliteit en adaptiviteit. Stichting NICE werkt om die reden met een adaptief ontwikkelings- en uitvoeringsprogramma dat we cyclisch (tweejaarlijks) actualiseren naar aanleiding van nieuwe kansen en inzichten (zie meer op pag. 9).

Startdatum van het project 'NICE Matters' is 01 oktober 2018. Einddatum is 31 december 2022.

Onderstaande resultaten geven een beeld van de beoogde output op hoofdlijnen voor deze periode waar dit project een bijdrage aan zal leveren.

Algemeen

• Gasfabriek Meppel wordt de fysieke hotspot van circulaire ontwikkeling in de regio Drenthe	KPI 1 LAB
• In Hoogeveen wordt een lokaal innovatie-atelier opgezet	1 HUB
• Portfolio met in totaal 8 doorbraakprojecten leidt tot 10 businesscases	10 BC
• Cluster met partners groeit uit tot de basis voor een lerend regionaal netwerk	+50 partners vanaf 2020
• Publiek toegankelijke kennisdatabank Circulaire Economie NNL Drenthe wordt gemaakt met Drentse voorbeeldprojecten (i.s.m. VCF en Bio Coöperatie)	vanaf 2020
• Monitor Circulaire Economie wordt mede ontwikkeld en jaarlijks ondersteund in de uitvoering voor Drenthe (i.s.m. VCF en de drie Noordelijke Provincies)	vanaf 2020
• Initiëren en starten nieuwe projecten naast 'NICE Matters' die bijdragen aan doelen en resultaten van innovatiecluster NICE	5 projecten

Daarnaast wordt, teneinde de gestelde subdoelstellingen te bereiken, doorlopend gewerkt aan het behalen van de volgende resultaten.

Economische versterking

• Consistente Noordelijke markt voor circulaire economie door de ontwikkeling van een gestructureerde vraag en level playing field (definiëring kwaliteit)	KPI 10 CI-trajecten (circulair inkopen)
• Groei specifieke bedrijvigheid op CE-vlak in Drenthe	5 nieuw MKB
• Positief effect werkgelegenheid in Drenthe	+15 fte (specifiek)

Maatschappelijke versterking

• Stimulering bewustzijn over en groter draagvlak voor circulaire economie	KPI 20 meet ups
• Uitbreiding samenwerking en partnerschappen op de Noordelijke thema's Circulaire Economie (zie GSA-NNL)	+2 thema's (4 in totaal)
• Versterking transitiecapaciteit van de jeugd in het Noorden door deelname aan de pilotprojecten van 'NICE Matters'	200 studenten

Ecologische versterking

• Nulmetingen en monitoring en evaluatie m.b.t. binnen het project vast te stellen ecologische waarden (kwalitatief)	KPI 2 rapportages (in 2020 en 2022)
• Ontwikkeling van gebiedsgerichte innovatie-biotopen op verschillende ruimtelijke schaalniveaus (van regio tot buurt)	2 living labs
• Catalogus met verschillende Drentse voorbeelden van het verkleinen en sluiten van lokale en regionale kringlopen	50 voorbeelden

De hoofdactiviteiten van het project 'NICE Matters' zijn concrete diensten. De kennisdatabase is een product. Elke fase van een deelproject levert een tussen- of eindproduct (zie figuur 1). Het hangt sterk af van het pilotproject wat het specifieke product is en wat het effect is voor de betrokken MKB-ondernemingen. Dit geldt voor het pilotproject zelf, maar ook voor de periode erna.

De resultaten hebben als effect dat de betrokken MKB-er zich kan ontwikkelen tot een voorloper op het vlak van CE. De in de context van de pilotprojecten ontwikkelde kennis en ervaring stelt het bedrijf in staat om zijn aanbod in de markt te ontwikkelen en uit te breiden. 'NICE Matters' ondersteunt ook dat proces van herhaalbaar maken en opschalen bij het MKB-bedrijf en daarbuiten. De ontwikkelde kennis wordt beschikbaar gesteld aan de sector en regio. Zo dragen de resultaten bij aan het creëren van een nieuwe markt.

Binnen het project wordt het Drentse aandeel van een kennisdatabank Circulaire Economie NNL ontwikkeld. Het betreft een online en publiek toegankelijk digitaal platform naar voorbeeld van de landelijke databank circulairondernemen.nl. Het fungeert als regionaal digitaal platform waarop circulaire bedrijven en betrokken experts te vinden zijn (smoelenboek). Verder etaleert het circulaire (voorbeeld)projecten in de regio en ontsluit het publiek beschikbare kennisproducten (methodieken, praktijkinstrumenten, e.a.). De databank wordt voor Drenthe gevuld door NICE, voor Fryslân door VCF. De CE-Alliantie NNL i.o. wordt beoogd als beheerder van dit digitale platform. Gesprekken hierover zijn opgestart na het verkregen versnellingsbudget vanuit de SNN-matrix (maart 2019).

Fasering innovatietraject, pilotprojecten en beoogde stakeholders per fase

Het project 'NICE Matters' start met een projectportefeuille die in de loop van de tijd steeds wordt geactualiseerd. Er zullen continu praktijkexperimenten afgerond worden en/of (al dan niet tussentijds) zelfstandig buiten dit project verder gaan om capaciteit vrij te maken om nieuwe pilotprojecten te initiëren en op te starten. In de planning (op blz. 8) zijn de eerste twee projectjaren nader gedetailleerd op pilotprojectniveau a.d.h.v. de beoogde start-projectportefeuille.

Er zijn vooralsnog 5 pilotprojecten (verticaal) aangegeven en per fase van een half jaar de fase waarin elk pilotproject zich bevindt (zie figuur 2).

Verticaal is per half jaar af te lezen welk pilotproject het betreft en via het blokje daaronder in dezelfde kolom in welke fase het gepland is in dat half jaar. Vrijwel elk pilotproject levert steeds een bijdrage aan het creëren van een nieuwe markt en daarmee aan het vestigingsklimaat en werkgelegenheid in een leefbaar en toekomstbestendige regio Noord-Nederland.

Spin-off naar het bedrijfsleven

De belangrijkste spin-off naar de bedrijven zijn de deelprojecten zelf en tegelijkertijd de marktcreatie op het gebied van circulaire economie die steeds plaatsvindt rond dit pilotproject. Daarnaast natuurlijk ook de kennis en ervaring die o.a. door de MKB'ers opgedaan wordt in de projecten. Die kennis en ervaring – de groei van de transitiecapaciteit – is van onderscheidend belang voor een betere ondernemerspositie en toekomstig werk.

Ter illustratie het project 'Drenthe woont circulair'. Daar is de insteek van alle betrokken woningcorporaties dat de praktijkproeftuin de springplank is naar herhaling en opschaling. Intentie is om aan de hand van de verkregen inzichten circulair bouwen tot het nieuwe normaal te maken. Kortom, de vraag naar circulaire diensten en producten van het bedrijfsleven zal gaan toenemen. NICE organiseert de innovatie op zo'n wijze dat de betrokken bedrijven tegelijkertijd leren innoveren en daarmee in staat gesteld worden aan de groeiende vraag te kunnen voldoen. Win-win-win dus.

<u>ACTIVITEIT</u>		<u>RESULTAAT</u>
1 INNOVATIETRAJECTEN aanjagen in verschillende fasen van ontwikkeling	oriënteren	context in beeld (stakeholders, proces en plek) gearticuleerd vraagstuk verkenning kansen collectieve impact project samenwerkingsovereenkomst initiatiefnemers
	ontwikkelen	scholingsprogramma op maat afgestemde visie en verwachtingen actoren en branchenetwerken betrokken belemmeringen regime in kaart gebracht opzet voor leerproces van innovatietraject gedefinieerde collectieve impact pilotproject circulaire uitvraag en aanbesteding
	ontwerpen	gunning pilotproject afspraken leerproces met marktpartijen eindgebruikers betrokken onderzoek oplossing belemmeringen regime versterkende activiteiten projectteam structurele communicatie over pilotproject monitoring en evaluatie leerproces
	realiseren	oplossing belemmeringen regime versterkende activiteiten projectteam structurele communicatie over pilotproject monitoring en evaluatie leerproces concreet eindproduct
	opleveren	afgerond concreet eindproduct openbaar publieksproduct (publicatie, expo, e.a.) rapportage geleerde lessen pilotproject perspectief op herhaal- en opschaalbaarheid
2 STUDENTENPROJECTEN uitvoeren en begeleiden	werving en matching	omschrijving vacatures pilotproject (per fase) aansluiting lopend onderwijs en onderzoek sollicitatie studenten en matching pilotproject stage- en afstudeerovereenkomst
	coaching capaciteitsontwikkeling	individuele en gemeenschappelijke leerbehoefte uitgediepte maatschappelijke vraagstukken afgerond beroepsproduct
3 KENNIS & INNOVATIE beschikbaar maken en duurzaam doorontwikkelen	ontwerpen, bouwen en onderhouden	ontwerp en getest prototype database ontwerp en ontwikkeling CE-monitor actuele online kennisdatabase CE NNL
	communiceren	actuele website NICE met agenda en verslagen nieuwsbrief project 'NICE Matters' (maandelijks) thematische 'NICE to meet up' (2 maandelijks)
	vastleggen en borgen van het leren versnellingsteam	handboek NICE (voor medewerkers en inhuur) ontwerp van een CE-impact canvasmodel monitoring en evaluatie eigen leerproces
4 NICE MATTERS + CLUSTER managen, ondersteunen en borgen businesscase	sturen, organiseren, administreren project 'NICE Matters'	projectleiding en projectteam geborgd projectadministratie op orde projectvergaderingen (maandelijks)
	rapporteren	tussentijdse rapportage voortgang en resultaten go no-go besluit voortgang na 2020 eindrapportage project
	acquireren en borgen	nieuwe projecten, partners en lidmaatschappen groep early adopters betrokken basis voor sterk platform van participanten

Figuur 1: Overzicht hoofd- en deelactiviteiten en resultaten

Resultaten in termen van REP-indicatoren

- a. Aantal ondernemingen dat niet-financiële steun ontvangt:
Minimaal 50 MKB-ondernemingen worden direct betrokken bij de in de aanvraag genoemde opgaves en businesscases.
- b. Aantal kennisuitwisselingstrajecten tussen bedrijven en kennisinstellingen:
Het project is één kennisuitwisselingstraject op CE-vlak onder regie van Stichting NICE. Samengewerkt wordt met de kenniscentra van de Hanzehogeschool Groningen en NHL Stenden hogeschool. Doelstelling is ook een samenwerking met de Rijksuniversiteit Groningen op te starten. Naast kennisuitwisseling met kennisinstellingen is er ook sprake van uitwisseling met het MBO in de regio Noord-Nederland.
- c. Aantal ondersteunde innovatietrajecten:
We zetten in op het aanjagen 8 innovatietrajecten met minimaal 10 businesscases.
- d. Aantal samenwerkingsprojecten tussen bedrijven en onderwijsinstellingen:
Bij alle opgaves en businesscases van 'NICE Matters' is er sprake van onderwijsparticipatie (zie activiteit 2). Dat is namelijk een vast onderdeel van de NICE werkwijze. Kortom, 8 tot 10 samenwerkingsprojecten.
- e. Aantal samenwerkingsverbanden tussen bedrijven uit verschillende sectoren (crossovers):
Het innovatiecluster NICE is een intersectoraal samenwerkingsverband. We zien binnen dat cluster kansen voor minimaal 2 crossovers. Mogelijke voorbeelden hiervan zijn:
  - o AFVAL - BOUW | hoogwaardig hergebruik van afvalmaterialen voor toepassing in de bouw
  - o LANDBOUW - BOUW | van organische reststroom naar bouwmaterialen

Programma NICE

Stichting NICE heeft op dit moment naast het project 'NICE Matters' andere projecten in portefeuille die buiten dit project vallen:

1. Project 'Zernike Green Campus' (i.s.m. Hanzehogeschool, WesterZwam en Renewi)	<i>initiële kosten</i>
2. Project 'GRO-HUB' (i.s.m. Gemeente Groningen Stadsbeheer)	<i>initiële kosten</i>
3. Vooronderzoek 'CE-Alliantie Noord-Nederland' (i.s.m. VCF en Bio Coöperatie)	<i>initiële kosten</i>
4. Project 'Gasunie goes circulair' (i.s.m. Vector-i Architecten)	<i>inhuur</i>
5. Project 'Circulaire Bouwalliantie Noord-Nederland' (i.s.m. VCF en Metabolic)	<i>inhuur</i>
6. EFRO-project 'Prototype Frisbouw' (i.s.m. Frisbouw BV)	<i>inhuur</i>

Er is geen financiële relatie tussen de andere projecten in het programma en het project 'NICE Matters'. De werkzaamheden in de andere projecten moeten als additioneel gezien worden. Die additionaliteit is gelegen in het andere werkareaal – provincie Groningen – waar de projecten lopen (1,2 en 4), het interprovinciaal schaalniveau van de drie Noordelijke provincies waarop de activiteiten zich richten (3 en 5), of de fase van valorisatie (6). Er zal ook een gescheiden projectadministratie gevoerd worden om dat helder te houden. Hierop zal een check door onze accountant gemaakt worden.

De bovenstaande scope van de activiteiten van Stichting NICE laat zien dat ons werkgebied heel Noord-Nederland beslaat. Dat sluit ook aan bij onze missie en visie (zie 'VISIE'). Het is onze ambitie om dit voort te blijven te zetten. Bij de tussentijdse beoordeling van 'NICE Matters' kan onderzocht worden of deze additionele activiteiten integraal onderdeel gemaakt kunnen worden van het project 'NICE Matters'. Met bijbehorende verhoging van het benodigd budget en financiering voor FASE 2.

MANIFEST "NOORDELIJK INNOVATIELAB CIRCULAIRE ECONOMIE" (N.I.C.E.)

DE CIRCULAIRE ECONOMIE ZORGT VOOR DUURZAAM GEBRUIK VAN GRONDSTOFFEN, ENERGIEARME PRODUCTIE EN HERGEBRUIK VAN AFVAL. IN MEPPEL WORDT DAARVOOR MEDE EEN BASIS GELEGD DOOR DE OPRICHTING VAN HET NOORDELIJK INNOVATIELAB CIRCULAIRE ECONOMIE. DE INITIATIEFNEMERS GEVEN MET DIT MANIFEST RICHTIG AAN DIE AMBITIE.

1. HOTSPOT CIRCULAIRE ECONOMIE.

HET NOORDELIJK INNOVATIELAB CIRCULAIRE ECONOMIE WORDT GEVESTIGD IN MEPPEL ALS FYSIEKE HOTSPOT. INITIATIEVEN EN INITIATIEFNEMERS KUNNEN HIER TERECHT OM HUN BUSINESS TE VERSTEEKEN EN ANDEREN TE DELEN. AL DOENDE LEREN.

2. GEEF INITIATIEVEN DE RUIJTE

OM INITIATIEFNEMERS TE VERSTERKEN REALISEREN WIJ GUNSTIGE CONDITIES VANUIT ONZ NETWERK VAN ONDERNEMERS- EN ONDERZOEKINSTELLINGEN OVERHEDEN EN ORGANISATIES UIT HET MAATSCHAPPELIJK DOMEIN.

3. DEEL NIEUWE KENNIS.

OM DE OYERGANG NAAR EEN CIRCULAIR PRAKTUK TE VERWJELLEN VERKEN WIJ MET ONZE PARTNERS SAKEN AAN EEN OPEN MANIER VAN INNOVEREN.

4. HOUDBARE BEDRIJFSMODIELEN

OM CIRCULAIR TE KUNNEN ONDERNEMEN ZULLEN WIJ NIEUWE BUSINESS MODIELEN BENUTTEN EN INZETTEN OP HERUKING VAN PRODUCTONTWERP EN DIENSTAANBOD. DE KENNIS - PARTNERS DRAGEN ACTIEF BIJ.

5. VERSTERK DE LOKALE ECONOMIE

OM ONZE ARBEIDSMARKT VOORUIT TE BRENGEN ONDERSTEUNEN WIJ DE GROEI VAN LOKALE DIENSTEN GERICHT OP HERGEBRUIK REPERATIE ONDERHOUD EN RECYCLING VAN PRODUCTEN EN GRONDSTOFFEN DOOR DE SERVICES (ARBEID) EN DE DEELECONOMIE ONSTAAT EEN KRACHTIGE SOCIALE BASIS EN DRAAGT BIJ AAN DE REGIONALE EN LOKALE ECONOMIE IN NOORD - HOLLAND.

6. VOEG AL DOENDE TOEKOMST WAARDE.

OM NOORD - NEDERLAND TE VERRUKEN ZULLEN WIJ CONCRETE PROJECTEN OPZETTEN DIE MEERVOUDIG WAARDE CREFREN: ECOLOGISCH SOCIAAL EN ECONOMISCH. DEELNAME AAN HET INNOVATIELAB STAAT OPEN. "AL DOENDE" VRAAGT "MEE DOEN!":

GEMEENTE MEPPEL : BURGEMEESTER DE HEER R.T.A. KORTELAND.

PROVINCIE DRENTHE : GEDEPUTEERDE DE HEER T. STELPSTRA.

B+O ARCHITECTUUR & INTERIEUK B.V. : DE HEER A. OUIE.

AREA REINIGING : MEVROUW A. GROENEWOLD

ALFA COLLEGE : MEVROUW C.P. DE GRAAF

ADC TERRA MEPPEL : DE HEER H.J. OOSTLAND

HANZEHOGESCHOOL GR. : DE HEER A. VAN OOST

STENDEN HOGESCHOOL : DE HEER M. OIHAAR

CSG DINGSTEDE : DE HEER K. NEUVEL

VIROL : DE HEER F. POTZE

GREEN CIRCLE FURNITURE : DE HEER E. LUISTMAN

NATUUR & MILIEUFEDERATIE : DE HEER R. HOEKSTRA.

RABOBANK STEENWIJK MEPPEL : DE HEER R. STEGERS

ICE : DE HEER D.J. JOUSTRA

CIRKELSTAD : DE HEER R. BUCH

ORGANISATIE

Het Noordelijk Innovatielab Circulaire Economie, kortweg NICE, is in het leven geroepen om de transitie naar een circulaire economie te helpen versnellen. Een initiatief van 21 organisaties afkomstig uit de werelden van ondernemers, onderwijs, onderzoek, overheden en omgeving (zie tabel 1). Organisaties die samen werk willen maken van de transitie naar een circulaire economie.

Sinds de ondertekening van het manifest NICE op 19 december 2016 zijn gezamenlijk mogelijkheden verkend van het praktijk maken van circulariteit in Drenthe en Noord-Nederland. Met de aanstelling van een kwartiermaker per 01 mei 2017 heeft NICE zich kunnen doorontwikkelen van pril initiatief tot beginnend programma.

Na bijna twee jaar van wegbereiden, bieden de geboekte resultaten en effecten perspectief op de volgende stap in de ontwikkeling van NICE: van pionieren naar professionaliseren.

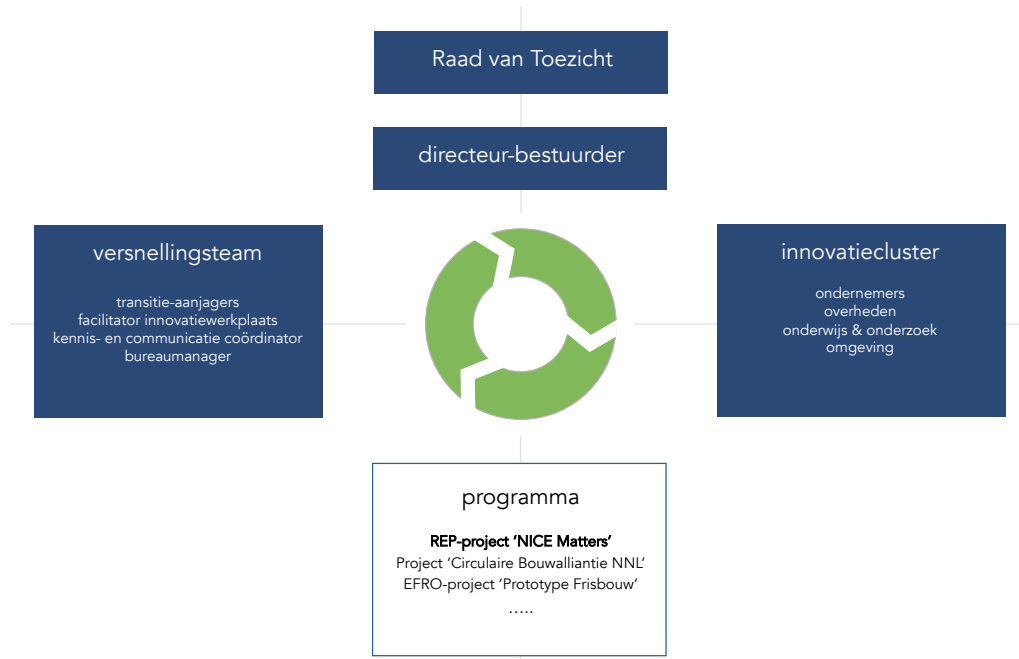
Tabel 1. *Overzicht van initiatiefnemers voor het opzetten van NICE*

INITIATIEFNEMERS NICE	
type	naam
Overheden	Provincie Drenthe
	Gemeente Groningen Stadsbeheer
	Gemeente Meppel
Ondernemers	AREA Reiniging NV
	Attero
	B+O groep
	Green Furniture Circle (Drentea, VDB Groep, Vepa)
	Implement Circular Economy
	Rabobank Steenwijk-Meppel
	Viol BV
	Zuidema Groep
Onderwijs & Onderzoek HBO	Hanzehogeschool Groningen
	NHL Stenden Emmen
Onderwijs & Onderzoek MBO	Alfa-college Hoogeveen
	AOC Terra Meppel
	Drenthe College Emmen
Onderwijs VO	C.S. Dingstede
Omgeving	Cirkelstad
	Natuur en Milieu Federatie Drenthe

Organisatiestructuur

De organisatiestructuur van Stichting NICE bestaat uit:

- Raad van Toezicht
- directeur-bestuurder
- versnellingsteam
- innovatiecluster

Figuur 3: Organisatiestructuur Stichting NICE

Raad van Toezicht

De Raad van Toezicht is samengesteld uit minimaal 5 tot maximaal 11 personen uit de de vijf verschillende O's die in NICE vertegenwoordigd zijn. De Raad van Toezicht heeft hierbij de taak om te waken over het beleid van de directeur-bestuurder en de algemene zaken van de Stichting NICE. De Raad van Toezicht is sparringpartner voor de directeur-bestuurder, houdt toezicht op het bestuur en verleent achteraf goedkeuring op de beslissingen van de directeur-bestuurder.

Directeur-bestuurder

De heer Alex van Oost brengt als directeur-bestuurder organisaties, personen en potentiële partners samen voor NICE, inspireert deze en creëert samen met de innovatieteams de circulaire oplossingen binnen een innovatieproject. De directeur-bestuurder stuurt de organisatie aan, ontwikkelt de strategische doelstellingen en de koers van de organisatie, en geeft leiding aan het versnellingsteam en de innovatieteams. De directeur-bestuurder is door de Raad van Toezicht voor vrijwel alle beleidsmatige en operationele zaken gemandateerd.

De directeur-bestuurder van NICE is verantwoordelijk voor het verder opzetten en inrichten van NICE (opstellen van jaarplannen en rapportages) en het verankeren van de organisatie op de lange termijn (businessmodel van de organisatie en platform van partners). Daarnaast fungeert hij als boegbeeld voor het bekendmaken en promoten van NICE, verzorgt hij presentaties en legt hij verbindingen met relevante partijen, zowel binnen als buiten de regio.

Versnellingsteam

Het versnellingsteam is verantwoordelijk voor het dagelijkse organisatie van NICE. Het team bestaat uit meerdere transitie-aanjagers, een facilitator innovatiewerkplaats, een kennis- en communicatiecoördinator, en een bureaumanager.

De Stichting NICE beschikt over een vaste eigen personele bezetting ter grootte van ca. 5 personen (ca. 3 fte) in loondienst en inhuur. Aangevuld met de consistente beschikbare studentcapaciteit is de organisatie gemiddeld ca. 20 personen sterk (totaal ca. 12-15 fte).

Innovatiecluster

Stichting NICE brengt rond de transitie naar een circulaire economie in het Noorden personen, teams, organisaties en netwerken samen uit verschillende branches en sectoren, met verschillende omvang en marktfocus: het innovatiecluster NICE. In diverse intensiteiten van samenwerking ontstaat meervoudige meerwaarde voor alle deelnemers, qua concrete projectresultaten, nieuwe kennisontwikkeling en integrale duurzaamheid. Deze 'community' biedt ook aanknopingspunten en mogelijkheden voor cross-sectorale allianties op Noordelijk niveau. In de praktijkcasussen en circulaire opdrachten – het NICE-programma – zal door Stichting NICE worden gewerkt met specialisten circulariteit binnen deze 'community', of van daarbuiten. Stichting NICE zal samen met deze experts op structurele en systematische wijze de omslag maken op specifieke deelterreinen naar een circulaire manier van denken en werken.

Projectorganisatie

De projectorganisatie en bemensing van het project 'NICE Matters' wordt verzorgd door Stichting NICE. Hieronder een overzicht van de primaire verantwoordelijkheden.

Projectteam

Het projectteam is verantwoordelijk voor het dagelijkse uitvoering van het project. Het team bestaat uit de projectleider met een projectassistent, meerdere transitie-aanjagers, een facilitator transitie-leerwerkgeving en een kennis- en communicatiecoördinator.

De projectleider is verantwoordelijk voor de voortgang van het project als geheel. De projectassistent is verantwoordelijk voor het opzetten en inrichten van de praktische interne projectorganisatie en de inhoudelijke en financiële administratie.

De transitie-aanjagers zijn verantwoordelijk voor de opzet en coaching van lerende samenwerkingen in de innovatietrajecten en mede-verantwoordelijk voor de acquisitie van nieuwe pilotprojecten.

De facilitator transitie-leerwerkgeving coacht studenten en onderzoekers, richt de innovatiewerkplaats in, is daarbij verantwoordelijk voor de afstemming van vraag en aanbod met betrokken organisaties, en verzorgt de praktische organisatie van de innovatiewerkplaats.

De kennis- en communicatiecoördinator is verantwoordelijk voor de gehele kennis- en communicatiestrategie (incl. middelen) van het project. Hij/zij is verantwoordelijk voor de breed toegankelijke verspreiding van de ontwikkelde kennis en het organiseren van meet ups en andere type bijeenkomsten.

Innovatielab

Binnen 'NICE Matters' is het innovatielab een echte werkplaats met actuele en authentieke casuïstiek. Nieuwe circulaire kennis wordt opgedaan door de betrokken organisaties en studenten en worden deze resultaten behaald door ontwerpend, onderzoekend en transformatief leren: een change agency. Binnen NICE wordt op verschillende niveaus samengewerkt en geleerd in transitieteams die gekoppeld zijn aan de innovatietrajecten met pilotprojecten en bijbehorende praktijkcasuïstiek.

De facilitator transitie-leerwerkgeving is hierin de 'spin in het web' naar en met de kennisinstellingen. De praktijkcoördinatoren van de kennisinstellingen zijn daarbij de linking pins naar het 'aanbod' van studenten, zodat zij gematched kunnen worden met de vraag vanuit de praktijkcasussen. Studenten krijgen, binnen hun programmaonderdeel van hun opleiding, na

matching de rol van tijdelijk 'medewerker' van NICE variërend van een periode van 10 weken tot 10 maanden. De docent-begeleider van de betreffende kennisinstelling zorgt voor de verbinding naar de opleiding. Het projectteam ondersteunt de student in het leren in de transitiepraktijk.

Het project 'NICE Matters' heeft een eerste uitvalbasis in de Gasfabriek Meppel. Ervaringen elders leren dat regelmatige aanwezigheid op projectlocaties een duidelijke meerwaarde heeft. Het is voornamelijk niet de bedoeling om vergelijkbare 'hotspots' op andere plekken in te richten. Wel wordt er op locatie cq. in situ 'samengewoond' met de projectorganisatie en bijgedragen aan bijvoorbeeld Fieldlabs (zie blz. 2 in bijlage II 'Volta 2020').

Businessmodel

De opgedane kennis en ervaring gaat niet verloren. Daarop is juist breed beschikbaar maken van de kennis via de kennisdatabase en het duurzaam doorontwikkelen van het innovatiecluster NICE gericht.

Dit project wordt gezien als een van de stappen in de ontwikkeling van Nederland Circulair 2050, specifiek het versterken van het Noorden als dé circulaire regio van Europa. Na de afronding van dit project in 2022 zullen we in onze regio nog steeds pas in het begin van de ambities m.b.t. 2050 zijn. Dan zijn er ervaringen binnen NICE opgedaan en is er ook ondertussen ook meer zicht op nationaal en regionaal beleid, waar we als NICE aan bijgedragen hebben.

Eenzijds heeft de Nederlandse regering pas recent haar majeure ambities uitgesproken m.b.t. 2050 en kondigt aan om ook ondersteunende innovatie-instrumenten daarvoor te ontwikkelen en haar topsectorenbeleid aan te vullen met Circulaire Economie. Vergelijkbare ontwikkelingen zullen plaatsvinden op Europees niveau. Het doel is om voor nationaal en regionaal beleid aan het einde van het project 'klaar' te zijn om hierin een rol van betekenis te spelen in de regio cq. in de loop van het project een bijdrage te geven aan de gewenste aanpassingen van het topsectorenbeleid m.b.t. CE en passende innovatie-instrumenten op nationaal en regionaal niveau.

Uit de lidmaatschapsbijdragen van de partners in het innovatiecluster wordt een deel van de basisfinanciering bekostigd, ook na de projectperiode. Het streven is dat Stichting NICE met een kleine staf (2 fte) op eigen benen kan staan.

BEGROTING

De begroting is gebaseerd op de activiteiten uit de werkpakketten. De bedragen zijn o.a. gebaseerd op de geldende REP-regels m.b.t. loonkosten.

Het project is vooral bedoeld om het MKB te ondersteunen.

BEGROTING REP-SNN KOSTENPOSTEN	FASE 1 oktober 2018 - januari 2021					FASE 2 februari 2021 - december 2022					TOTALE PERIODE oktober 2018 - december 2022				
	loonkosten	kosten promotie en publiciteit	kosten gebruikte materialen en hulpmiddelen	reis- en verblijfskosten	overige aan derden verschuldigde kosten	loonkosten	kosten promotie en publiciteit	kosten gebruikte materialen en hulpmiddelen	reis- en verblijfskosten	overige aan derden verschuldigde kosten	loonkosten	kosten promotie en publiciteit	kosten gebruikte materialen en hulpmiddelen	reis- en verblijfskosten	overige aan derden verschuldigde kosten
WP 1 Innovatietrajecten aanjagen	€ 48.620	€ 0	€ 0	€ 22.313	€ 192.918	€ 72.930	€ 0	€ 0	€ 19.688	€ 204.397	€ 121.550	€ 0	€ 0	€ 42.000	€ 397.315
WP 2 Studentenprojecten uitvoeren en begeleiden	€ 102.389	€ 0	€ 0	€ 7.438	€ 122.145	€ 72.373	€ 0	€ 0	€ 6.563	€ 76.469	€ 174.763	€ 0	€ 0	€ 14.000	€ 198.614
WP 3 Kennis & Innovatie beschikbaar maken en duurzaam doorontwikkelen	€ 52.563	€ 111.429	€ 0	€ 7.438	€ 139.291	€ 78.845	€ 128.571	€ 0	€ 6.563	€ 142.061	€ 131.408	€ 240.000	€ 0	€ 14.000	€ 281.352
WP 4 NICE Matters & Cluster managen, ondersteunen en borgen	€ 63.675	€ 0	€ 19.684	€ 0	€ 116.942	€ 95.513	€ 0	€ 19.684	€ 0	€ 69.726	€ 159.188	€ 0	€ 39.367	€ 0	€ 186.668
SALDO	€ 267.248	€ 111.429	€ 19.684	€ 37.188	€ 571.295	€ 319.660	€ 128.571	€ 19.684	€ 32.813	€ 492.652	€ 586.908	€ 240.000	€ 39.367	€ 70.000	€ 1.063.948
TOTAAL	€ 1.006.842					€ 993.380					€ 2.000.223				

Omvang project

Het project 'NICE Matters' kent actieve betrokkenheid van bedrijven, kennisinstellingen, overheden en maatschappelijke organisaties: participanten. De inbreng – in kind – van deze organisaties is niet opgevoerd in de bovenstaande begroting wegens financieel administratieve redenen. In werkelijkheid is het project dan ook substantieel groter: orde grootte 8 mln.

De volgende zaken worden door participanten ingebracht afhankelijk van de mate van betrokkenheid:

- opdrachten en investeringen voor een (nieuw) pilotproject
- circulaire aanbestedingen
- inzet in manuren direct gekoppeld aan een pilotproject
- opgedane kennis en leerervaringen uit pilotprojecten
- inzet in manuren in bijeenkomsten van het innovatiecluster NICE (platform)
- lidmaatschapsgeld innovatiecluster NICE (platform)

INNOVATIE

Denken in systemen

Transitie vraagt om het bouwen van vertrouwen tussen partijen. Dat kost tijd en vergt een regisseursfunctie. Voor het succesvol realiseren van circulaire economie projecten zal bovendien het bredere kader en een holistische visie met een systemische aanpak nodig zijn. Dit ontbreekt thans binnen de traditionele 'lineaire' projecten. Om af te komen van het lineaire economische systeem en de transitie te maken naar een circulair systeem is een regisseursfunctie vanuit een holistisch proces noodzakelijk. Van origine lag deze rol bij de overheden. Nu is een andere vorm van sturing gevraagd door een andere vorm van organisatie: een intermediaire partij als NICE.

Doen in living labs

Een ander aspect dat NICE zeer innovatief maakt is de gebiedsgerichte aanpak op verschillende schaalniveaus (regio, stad, wijk, campus, gebouw, etc.). Ook dit bevordert (unieke) crossovers tussen de sectoren Afval & Grondstof en Bouw & Infra en andere sectoren (bijv. Agri & Food en Chemie). In de raakvlakken tussen de sectoren zit de latente innovativiteit en de mogelijkheden tot nieuwe valorisatieprojecten.

NICE kijkt naar de volgende ruimtelijke schaalniveaus:

- **Regio** | op Noordelijk schaalniveau wordt de potentie van ruimtelijke landschapsdragers voor de circulaire economie onderzocht. Voorbeelden hiervan zijn bijvoorbeeld Waddeneilanden als eilanden van circulaire innovatie, het sluiten van kringlopen in de groenblauwe structuren (natuurlijke casco's) zoals de Friese Meren, het Drents-Fries plateau en De Hondsrug die zich van Emmen tot de stad Groningen uitstrekt.
- **Gebied** | op het niveau van gebieden wordt gezocht naar specifieke lokale kansen i.s.m. lokale partijen. Daarbij wordt samengewerkt met bestaande gebiedscoöperaties zoals Westerkwartier (Groningen) en Zuid-West Drenthe (Drenthe), en het netwerk van de Regionomie (Meppel-Zwolle).
- **Stad** | kijkend naar de stad ligt de samenwerking met de vier sterke steden in het Noorden voor de hand: Assen, Emmen, Groningen en Leeuwarden. Urban mining en het denken langs de lijn van een stedelijk metabolisme zal hier bijdragen aan een kanteling van processen, praktijken en producten.
- **Wijk** | het schaalniveau van een wijk maakt het mogelijk om een verzameling van kleinschalige projecten eenduidig richting te geven naar circulariteit; systemisch te benaderen. Dit kan in combinatie met een aanpak op stadsniveau, maar leent zich ook om naast de vier steden andere steden en dorpen te betrekken op wijkniveau.

Bouwen aan nieuwe ketens

Als we een sector nader bekijken is het innovatief te noemen dat er met NICE grote sprongen gemaakt kunnen worden in de regionale bouwsector in Noord-Nederland. Hierbij kan men denken aan het opstellen van een lokale 'bouwproductieketen' waarbij er gekeken wordt naar een regionale productie van circulaire bouwmaterialen voor productie van circulaire gebouwen. Het is gezien bovenstaande zeer aannemelijk dat de resultaten van dit project innovatief zullen zijn en de aanzet zullen geven aan de uitvoering van opvolgende valorisatieprojecten. Wij kunnen hiervan verschillende concrete voorbeelden geven. Het ontwikkelen en opbouwen van een Noord-Nederlandse grondstoffenbank op deze schaal (3 provincies) is wereldwijd innovatief en vernieuwend. Er is nog nooit een dergelijke analyse gemaakt voor een ruraal gebied op het schaalniveau van de drie Noordelijke provincies. De doorvertaling van de analyse (regionale kansen) van beschikbare reststromen/grondstoffen in een landelijke omgeving naar een perspectief van uitvoering en interventies binnen en tussen sectoren (cross-overs) is ook zeer innovatief.

Toevoegen competenties en voorzieningen

Er worden meerdere voorwaardenscheppende condities aangebracht door NICE voor nieuwe competenties en voorzieningen binnen het huidige innovatie-ecosysteem in Noord-Nederland. Het is een aanvulling op bestaande initiatieven zoals Vereniging Circulair Friesland (VCF), waarbij met name door bedrijven samengewerkt wordt binnen een aantal gedefinieerde sectoren. VCF vervult daarin de rol van facilitator en inspirator, maar neemt niet deel in de projecten. NICE kent een andere aanpak – een samenwerking tussen de 5 O's – en een directe betrokkenheid in concrete projecten. Dicht op het doen. Daarbij en daarin heeft NICE specifiek aandacht voor cross-sectorale kansen en verbindingen. Door de verschillende nieuwe initiatieven van onder andere NICE, VCF en ook de Bio Coöperatie, waaronder het project 'CE-Alliantie NNL', verwachten wij dat Noord-Nederland een koploperpositie binnen de Circulaire Economie zal kunnen gaan innemen in Europa.

Werken met regionaal co-makership

De belangrijkste bijdrage aan het bestaande innovatie-ecosysteem wordt geleverd door het faciliteren en initiëren van interdisciplinaire cross-sectorale innovatiewerkplaatsen waarbij partijen met elkaar kunnen samenwerken om de circulaire opgave te realiseren. Vanuit een gebiedsgerichte aanpak en vraaggerichte casussen worden de circulaire opgaven in Noord-Nederland opgepakt. Kennisinstellingen van elk niveau (mbo, hbo en wo) werken samen met het MKB en dragen daarbij bij aan versterking van het bestaande innovatie-ecosysteem. Door de uitvoering van de casussen helpt NICE bij het realiseren van een innovatieklimaat in Noord-Nederland op het terrein van circulaire economie. Dit uit zich in het realiseren van nieuwe verbindingen tussen en binnen sectoren en partners.

Ontwikkelen van transitiecapaciteit

Verder worden nieuwe competenties toegevoegd door middel van het aanbieden van transformatieve werk- en leermethoden waaronder future literacy, learning journeys, dialogue interviews en het initiëren van interdisciplinaire samenwerking in een Noordelijke innovatieleergemeenschap (Community of Innovative Learners). De Gasfabriek in Meppel wordt een fysieke hotspot – het NICE LAB – voor het innovatiecluster NICE, en daarmee een hotspot van circulaire ontwikkeling voor de regio. Aangevuld met NICE HUB's c.q. innovatie-ateliers in situ (o.a. in Hoogeveen) wordt een actief innovatienetwerk van regionale schaal gebouwd. Ook NICE zelf kan gezien worden als nieuwe voorziening aan het bestaande innovatie-ecosysteem. MKB-bedrijven kunnen hun eigen (vraaggestuurde) casus aandragen bij NICE. Het is daardoor een toegankelijke circulaire ontmoetingsplaats (fysiek en digitaal). Zoals eerder genoemd is het de insteek om te komen tot een interdisciplinaire cross-sectorale leerwerk omgeving en het realiseren van een innovatieklimaat door nieuwe verbindingen te leggen tussen de 5 O's en tussen en binnen sectoren.

AANSLUITING

NICE sluit op eigen wijze aan bij de doelstellingen van internationaal, nationaal en regionaal beleid omtrent maatschappelijke vraagstukken als economische ontwikkeling, sociaal-maatschappelijke veerkracht, grondstoffenschaarste en klimaatverandering. Circulaire economie wordt namelijk ingezet als nieuwe verbindende strategie.

De circulaire economie is een cross-sectoraal, domein-overstijgend, multi-stakeholder onderwerp. Oftewel, de circulaire economie raakt veel bedrijfstakken, beleidsthema's en belanghebbenden. Dat biedt kansen: bijdragen aan de circulaire economie betekent daarmee bijdragen aan meerdere doelen en uitdagingen. Dit vraagt een zorgvuldige benadering: de vele dwarsverbanden vragen om een integrale benadering en uitvoering op het niveau van de regio Noord-Nederland (zie ook INNOVATIE).

Ter illustratie:

- Energietransitie is gebaat bij een circulaire economie. In zonnepanelen, batterijen en windturbines worden diverse kritische materialen gebruikt, waarvan al in 2020 tekorten worden verwacht of de voorzieningszekerheid een risico vormt. De circulaire economie vergroot de leveringszekerheid van deze materialen.
- Gezondheid gedijt bij een circulaire economie. In een circulaire economie zijn emissies naar bodem, lucht en water geminimaliseerd. Geen microplastics of nutriënten meer die wegspoelen naar binnen- en buitenwater en schadelijk kunnen zijn in de voedselketen. Geen luchtverontreiniging meer die kan leiden tot negatieve gezondheidseffecten bij mensen.
- Agro-food transitie wordt mogelijk met een circulaire economie. Met de groei van de wereldbevolking neemt de behoefte aan voedsel toe. Wereldwijd zal er meer biomassa geproduceerd moeten worden, maar de negatieve gevolgen hiervan zijn niet vol te houden. In een circulaire economie kan grootschalige productie van biomassa plaatsvinden die daadwerkelijk duurzaam is.

Wij zijn ervan overtuigd dat de circulaire economie een haalbaar middel is om een duurzame, inclusieve Noordelijke samenleving te realiseren. En deze dwarsverbanden tonen: als we de transitie naar een circulaire economie integraal benaderen, kunnen we gelijktijdig vele andere doelen helpen realiseren.

Aansluiting op REP

Noordelijk

NICE richt zich eerst op vooral Drenthe en Groningen. Friesland (via VCF) wil ook op Fries niveau verder. In de loop van het project, als NICE weer een stuk verder is met haar ontwikkeling, zal ze met VCF en de Bio Coöperatie op een aantal punten nader afstemmen welke onderdelen op gezamenlijk regionaal niveau worden opgepakt. Verkennende gesprekken over een dergelijke Noordelijke samenwerking lopen reeds en onlangs is de aanvraag voor aanjaaggeld voor het vooronderzoek naar een Noordelijke CE-Alliantie gehonoreerd (d.d. 21 maart 2019).

Circulaire structuur

Doel is het versterken van de economische infrastructuur door innovatietrajecten aan te jagen en pilotprojecten uit te voeren en daarmee een bijdrage te leveren aan het creëren van een nieuwe markt. De hierin geleerde lessen en opgedane ervaringen worden geëxpliciteerd en beschikbaar gemaakt.

Er zijn hoge ambities. De ontwikkelingen zijn anders dan bijvoorbeeld energie-sec. We staan pas aan het begin: bedrijfsleven, overheden, burgers enz. moeten nog in beweging komen. Dat geldt op

zowel Europees, landelijk, regionaal en lokaal niveau. Circulaire economie is complex door: meerdere sectoren zoals bijvoorbeeld bouw en voedsel, meerdere actoren van eindgebruiker, overheid tot producent. Er is nog weinig ervaring bij het MKB. Volgens de specialisten/beleid moet het in de regio gebeuren. Het kabinetsbeleid is dat (semi-)overheden m.b.t. de vraagzijde het opdrachtgeverschap starten: launching customer.

Majeur project

Het project loopt voor op de voorziene vorming van de nieuwe topsector Circulaire Economie.

Kwalitatief hoogstaand

De wijze waarop we dat gaan aanpakken voor bedrijven/de markt in verbinding met andere spelers zoals opdrachtgevers (incl. overheden) en eindgebruikers is nog nergens vertoond in Nederland en Europa. De uitgevoerde Grondstofstroomanalyse Noord-Nederland (2018) biedt tevens een uniek fundament en fungeert als kader voor een Noordelijke beleidsvorming en beleidsvoering.

Nationaal belang

Bijvoorbeeld kijkend naar het project 'Drenthe woont circulair' hebben we met onze aanpak al de interesse gewekt van Aedes. Zij zijn voornemens een landelijke leidraad Circulair Aanbesteden te ontwikkelen. Daarbij willen ze de ervaringen uit het project in Drenthe gaan benutten voor het ontwikkelen van een dergelijke leidraad.

Topsectoren

Het project sluit o.a. aan op de programmalijn/topsector Energie. Volgens een analyse van het Planbureau van de Leefomgeving¹ van april 2018 wordt ruim 40 procent van het gebruik van fossiele energiedragers (zowel bij verbranding als grondstoffenverbruik) veroorzaakt binnen de materiaal- en productketens waarop de circulaire economie is gericht.

Aansluiting op RIS3

Circulaire economie draagt bij aan alle maatschappelijke opgaven en doelstellingen van de RIS. Primair omdat circulaire economie gaat om het sluiten van kringlopen, waarbij er duurzaam wordt omgegaan met grondstoffen (materialen, energie, water, nutriënten), het ontstaan van afval (waaronder CO₂, emissies van toxische materialen, afvalwater, etc.) wordt voorkomen en duurzaam wordt omgesprongen met de biologische kringloop (bodem-watersysteem, biodiversiteit, etc.).

Oplossingen voor maatschappelijke uitdagingen

Vanuit het project 'NICE Matters' is er nu vooral aansluiting op de maatschappelijke uitdagingen gezondheid, water en duurzame energievoorziening. Na uitbreiding met het (GSA-NNL) thema Landbouw zal ook de maatschappelijke uitdaging 'voedsel' onderdeel zijn van het project.

Een krachtig MKB

Het project richt zich op versterking van de transitiecapaciteit van het MKB. Aanwezige CE-kennis en kunde wordt ontsloten en nieuwe aangejaagd. 'NICE Matters' initieert, katalyseert en faciliteert lokale pilotprojecten en het benodigde leren in een transitie van de betrokkenen.

Vernieuwde innovatie-ecosystemen

Het primaire doel van het project is het versterken van de economische infrastructuur door innovatietrajecten aan te jagen en piloprojecten uit te voeren en daarmee een bijdrage te leveren aan het creëren van een nieuwe markt op het gebied van de circulaire economie in Noord-Nederland.

---

¹ Drissen, E. & H. Vollebergh (2018), *Kan de circulaire economie een bijdrage leveren aan de energietransitie?* Den Haag: PBL.

Aansluiting op nationaal beleid

Nederland heeft haar kabinetsbeleid m.b.t. circulaire energie in 2016 ingezet via het rijksbrede programma "Nederland Circulair 2050". In de aanbiedingsbrief van 5 transitieagenda's in januari 2018 m.b.t. Nederland Circulair 2050 m.b.t. biomassa & voedsel, bouw, consumptiegoederen, kunststoffen en de maakindustrie, wordt beschreven wat Circulaire Economie (CE) is, waarom CE (incl. economische kans en wat nodig is en wat er moet gebeuren. Onderstaande citaten hieruit laat op meerdere terreinen de aansluiting van het project op het nationale beleid en de transitieagenda's zien. Onderstreept is waar het NICE aansluit op dit beleid.

Citaten:

DE VOORDELEN VAN DE CIRCULAIRE ECONOMIE

Als we deze vijf visies² naast elkaar zetten, dan zien we vele voordelen in dit model. De circulaire economie kan de uitstoot van broeikasgassen reduceren en draagt zo bij aan de klimaatopgave. In deze nieuwe economie is de leveringszekerheid van (kritieke) grondstoffen beheerst, en zijn vele milieuvraagstukken (luchtverontreiniging, bodemdegradatie, (micro)plastics in het milieu, etc.) opgelost. De circulaire economie kan kortom een duurzame samenleving sneller dichterbij brengen.

"Tegelijkertijd biedt de circulaire economie, de naam zegt het al, kansen voor de economie. Vele onderzoeken tonen dat de circulaire economie het verdienvermogen van de Nederlandse economie verhoogt en (netto) werkgelegenheid creëert. Met het streven naar een circulaire economie leveren we ook een belangrijke bijdrage aan het realiseren van de Sustainable Development Goals, zowel binnen ons eigen land als elders in de wereld."

DE CIRCULAIRE ECONOMIE IS DE SPIN IN HET WEB

DE TRANSITIE DIE ONS WACHT

Desalniettemin is er onmiskenbaar een lange weg te gaan. De vijf agenda's stippelen de route uit. Dit zal een proces van opbouw, ombouw en afbouw zijn. Een ingrijpend proces dat verregaande samenwerking zal vergen en aanpassingen van iedereen zal vragen.

Laten we beginnen bij het bedrijfsleven. De maakindustrie zal moeten wennen aan het circulair ontwerpen van producten en businessmodellen³. De financiële sector zal nieuwe risico- en rendementsmodellen moeten ontwikkelen voor kredietnemers die hun product als dienst aanbieden⁴. Voor sommige economische activiteiten, zoals afvalverbranding, zal op termijn zo goed als geen plaats meer zijn⁵. Werkgeversorganisaties en brancheverenigingen spelen daarmee een belangrijke rol in de transitie, bijvoorbeeld in het identificeren en uitvoeren van icoonprojecten⁶, en in het voeren van een dialoog over het behoud van een gelijk speelveld voor internationaal opererende bedrijven.

Ook werknemers zullen geconfronteerd worden met een nieuwe situatie. De effecten van de circulaire transitie op de arbeidsmarkt en werkgelegenheid zijn nog grotendeels onontgonnen terrein. Duidelijk is dat andere kennis en competenties nodig zullen zijn. Maar welke? En wanneer? De transitie zal vragen om sociale innovatie, om een (intersectoraal) arbeidsmarktplan, en om omscholingsprogramma's voor mensen die werkzaam zijn in de huidige beroepspraktijk, zodat er geen verliezers zijn op individueel vlak. De vakbeweging is hierbij onmisbaar.

² Zoals verwoord in de 5 transitieagenda's van januari 2018 m.b.t. het rijksbrede programma Nederland Circulair 2050 (biomassa & voedsel; bouw; consumptiegoederen, kunststoffen en maakindustrie)

³ In vrijwel alle bouwgerelateerde projecten waar NICE bij betrokken is, komt de maakindustrie in de realisatiefase aan bod en zal ervaring opdoen met circulair ontwerpen van producten.

⁴ NICE werkt ondermeer mee aan de ontwikkeling van een pakket aan woondiensten voor sociale huurders volgens het concept van product-as-a-service.

⁵ De in de afvalverwerkingssector werkzame partners van NICE hebben meerdere onderzoeken naar de verwaarding van afvalstromen uitgezet bij NICE.

⁶ Het project 'Drenthe woont circulair' is zo'n icoonproject in spe.

Ook op overheden op alle niveaus zal de transitie naar een circulaire economie zijn weerslag hebben. Veel effecten van en interventies voor de circulaire transitie zullen zich op stedelijk en regionaal niveau manifesteren. Decentrale overheden spelen daarom een cruciale rol in bijvoorbeeld regionale coalitievorming en samenwerking.

De Rijksoverheid evolueert en heeft zich in de 21e eeuw in vele (nieuwe) rollen bewezen: als beleidsmaker, als verbinder, als voorlichter, als marktpartij in het algemeen en als launching customer in het bijzonder. Al deze rollen zullen hard nodig zijn. Het feit dat de circulaire economie benoemd staat in het Regeerakkoord vinden wij bemoedigend. We moeten ten slotte aandacht hebben voor de consument voor wie de transitie ook niet makkelijk zal zijn. Kijk naar de populariteit van fast food en fast fashion.

Verantwoorde keuzes maken is lastig. Kan iedereen het wel betalen? Hoe veranderen we consumentengedrag? Hier ligt een taak voor elk van ons.

Kortom, we moeten vanuit een historisch gegroeid model dat diep in onze cultuur, ons denken, onze wet- en regelgeving – ons hele wezen – verankerd is, naar een compleet ander systeem. Een Nieuw Normaal. Zoals alle transities zal het oude met het nieuwe gaan schuren. Het zal leiderschap vergen. Er is omdenken voor nodig. Het zal niet altijd direct in onze macht liggen om problemen lokaal of in Nederland op te lossen. Er is ook veel samenwerking in internationaal verband nodig.

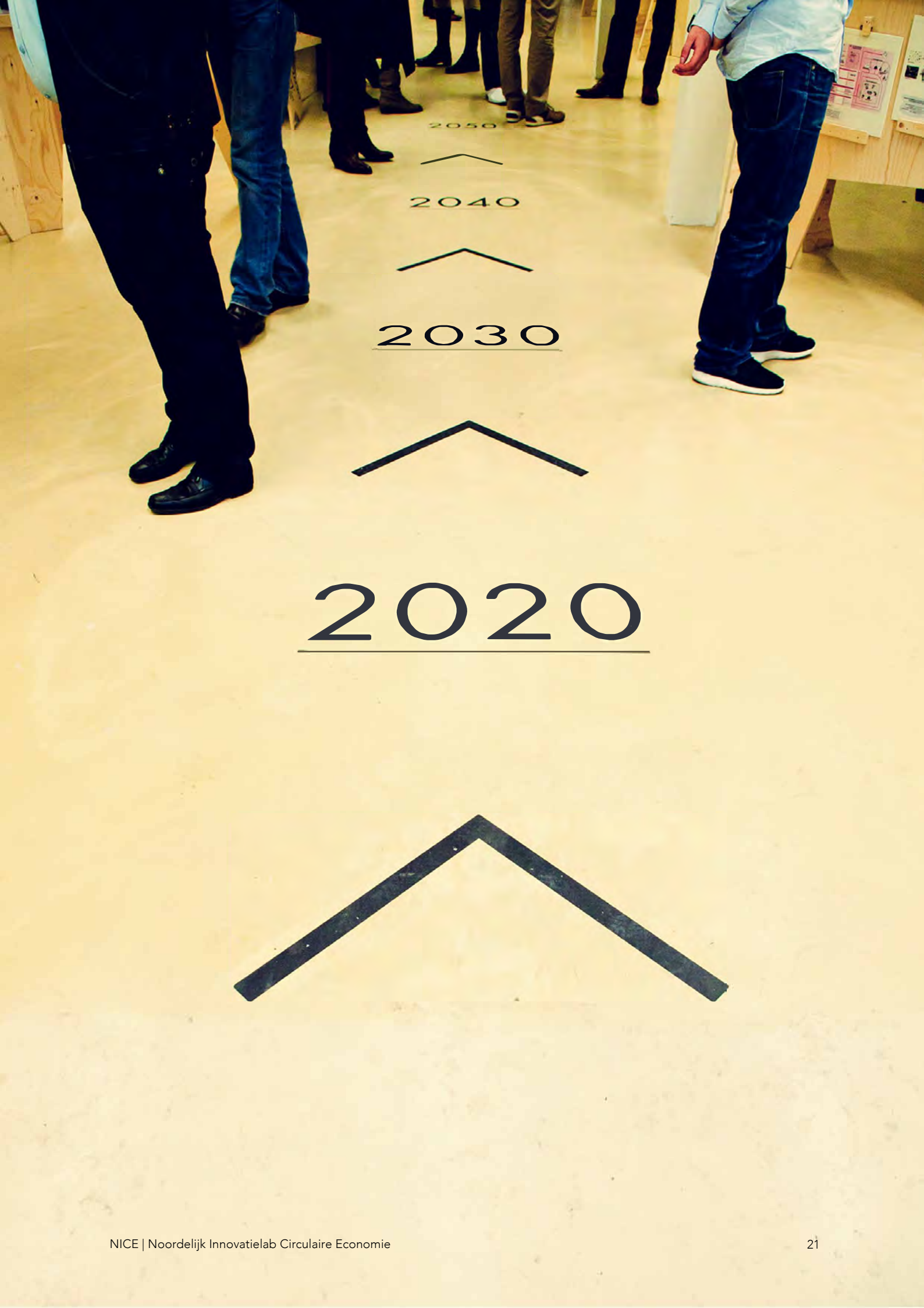
We zien daarbij een aantal barrières in iedere agenda terugkomen, zoals een achterblijvende markt vraag naar circulaire producten. Dit komt vaak doordat milieuschade niet in de prijs is meegenomen van de lineaire alternatieven. De overheid kan via interventies gericht op het beprijzen van milieuschade, circulair inkopen en het uitbreiden van producentenverantwoordelijkheid helpen deze barrières te slechten. De transitieagenda's constateren ook dat aanpassing van regelgeving nodig is, waarbij het denken in termen van afval- en reststromen wordt omgebogen naar denken in termen van herbenutting. Daarnaast wijzen de agenda's ook op de behoefte aan meten en standaardiseren van circulariteit, gedragsverandering, het verweven van circulaire kennis en competenties in het onderwijs, het stimuleren van circulair ontwerpen en het aanpakken van effecten op arbeidsmarkt en werkgelegenheid."

De context van het project: het toekomstig beleid

In de kabinetsreactie van juni jl. wordt het toekomstig beleid geschetst. Hieronder is aangegeven (onderstreept) waar NICE op aansluit.

In het beleid worden o.a. volgende keuzes gemaakt:

- Verdienkans voor Nederland
- Exportkansen Nederlands bedrijfsleven verzilveren
- Beweging van producten naar diensten
- 10 doorsnijdende thema's (waaronder circulair inkopen overheden = marktcreatie)
- Monitoren & kennis & innovatie versterken
- CE een plek in topsectorenbeleid & Europese onderzoeksprogramma's
- Aandacht voor CE in het innovatie-instrumentarium
- Kennisagenda CE
- Ketensamenwerking
- Modulair ontwerpen
- Sociale innovatie
- Volgende generaties opleiden
- Internationaal inzetten op CE
- (Regionale) circulaire initiatieven en doorbraakprojecten stimuleren en aanjagen
- Belemmeringen wegnemen voor MKB
- Belang en verwevenheid met Energieakkoord

2020

2030

2040

2050

Bijlagen

PROJECT	Assen Havenkwartier
THEMA	Stad & Regio
START	2018-01
FASE	oriënteren
OPDRACHTGEVER	Gemeente Assen
BETROKKEN PARTNERS	Actium, Credo Integrale Projectontwikkeling, DAAD, Natuur- en Milieufederatie Drenthe, TNO

BEKNOPTE OMSCHRIJVING

De **Gemeente Assen** heeft een hoge ambitie geformuleerd op het gebied van circulair bouwen. Doel is een circulair gebouwde woonwijk te realiseren van 100 woningen. Specifieke aandacht gaat daarbij uit naar de ontwikkeling van technische - en procesinnovaties die op EU-niveau onderscheidend zijn. Positieve impact is beoogd op gemeentelijke vraagstukken als het terugdringen van leegstand, versterken van levendigheid en vergroten van de werkgelegenheid.

Plek van handelen wordt het **Havenkwartier**; een voormalig industriegebied nabij het centrum. De Gemeente wil dat circulaire principes toegepast gaan worden in ontwerp, realisatie en beheer van het nieuw te ontwikkelen woonwerkgebied. De wijze waarop, en welke kansen en belemmeringen dat met zich meebrengt zijn grotendeels nog onbekend. De benodigde kennisontwikkeling hiervoor is opgepakt in EU-verband. Het voorstel EURYDICE is in maart 2018 ingediend binnen het programma Horizon 2020 en gehonoreerd voor verdere uitwerking in een tweede ronde (september 2018). Die uitwerking is niet voldoende bevonden en afgewezen voor de finale derde ronde (december 2018).

NICE is een van de regionale partners in dit project en is in mei 2018 een NICE HUB, een atelier in situ, gestart bij de Ondernemersfabriek Drenthe. De focus qua circulariteit ligt op het hergebruik van bouwmaterialen. In het bijzonder het verkennen van mogelijkheden van **urban mining**, hergebruik van casco's en bouwelementen voor de geplande bouw van 100 woningen. Naast onderzoek naar technische innovaties dient het proces van herbestemming bij te dragen aan sociale innovatie. Het betrekken van maatschappelijke organisaties en kennis- en onderwijsinstellingen is uitgangspunt.

PROJECT	Meppel circu-leert
THEMA	Stad & Regio
START	2017-09
FASE	oriënteren, ontwikkelen en ontwerpen
OPDRACHTGEVER	Gemeente Meppel
BETROKKEN PARTNERS	o.a. Businessclub Meppel, Handelsvereniging Nijeveen, ICC Parkmanagement, Meppel United, Ondernemerspunt, Rabobank Steenwijk-Meppel, VConsyst, ZP Meppel

BEKNOPTE OMSCHRIJVING

De **Gemeente Meppel** is een van de initiatiefnemers van het eerste uur en strategisch partner van NICE. Sinds de ondertekening van het manifest NICE op 19 december 2016 zijn gezamenlijk mogelijkheden verkend van het praktijk maken van circulariteit in Meppel. Dit heeft geresulteerd in een aantal initiatieven onder de noemer 'Meppel circu-leert'.

Het **meerjarenprogramma 'Meppel circu-leert'** van NICE werkt langs drie lijnen aan de Meppeler transitie naar een circulaire economie: ten eerste het ondersteunen van de transitiecapaciteit binnen de gemeentelijke organisatie (circulair rolmodel) , ten tweede het versterken van circulaire initiatieven uit de Meppeler samenleving (circulaire stadspraktijken) en als laatste het borgen van kennis en ervaring inzake circulaire economie in Meppel (hotspot circulaire economie).

In 2018 is op alle drie de lijnen activiteiten ontplooid. Voor de gemeentelijke organisatie is onderzoek gedaan naar bouwstenen voor circulair gastheerschap en zijn mogelijkheden verkend voor een circulaire buitendienst. Expertise is ingebracht voor het verder brengen van circulair bouwen in NVL (Meppel bouwt circulair | 15 circulaire sociale huurwoningen) en bij de marktconsultatie voor nieuw tapijt in het stadskantoor (circulair inkopen). NICE heeft in mei een 'Circulair Diner' voor ondernemers en maatschappelijke organisaties uit Meppel georganiseerd. Met als doel circulaire stadspraktijken te verbinden en te versnellen. De NICE|EXPO in januari en juni heeft de functie van NICE als hotspot circulaire economie verder op de kaart gezet.

PROJECT	Meppel bouwt circulair
THEMA	Bouw & Infra
START	2018-04
FASE	ontwerpen en realiseren
OPDRACHTGEVER	Roodblond B.V.
BETROKKEN PARTNERS	B+O Architecten, Dantuma-Wegkamp, Henk Troost Aannemersbedrijf

BEKNOPTE OMSCHRIJVING

Het project '**Meppel bouwt circulair**' maakt praktijk van circulair bouwen in Drenthe. Dat gebeurt door de realisatie van 15 woonhuizen bestemd voor sociale huur. Een woningtype waar grote behoefte aan is. Nieuwveense Landen biedt als excellent gebied de passende innovatiecontext om in praktijk te verkennen wat dat vraagt van alle betrokken partijen; van architect tot constructeur, van aannemer tot installateur, van ambtenaar tot huurder. Wat met dit project in Meppel gestart wordt, gaat verder dan deze 15 woningen. Het is een ontdekkingsreis naar een toekomstbestendige Drentse bouweconomie.

Het project 'Meppel bouwt circulair' is ingericht als een proces: een expeditie. Naast de realisatie van **15 circulaire woonhuizen** komt er veel meer tot stand. Inzet is op een brede impact en concrete mogelijkheden voor opschaling. Twee hoofdactiviteiten staan centraal, namelijk 'Bouwen & Wonen' en 'Leren & Innoveren'.

Het totale project kent een integraal proces bestaande uit vier hoofdelementen:

- *doen* in de vorm van een concreet bouwproject met incubator in de Gasfabriek Meppel
- *leren* in en met de praktijk in de vorm van een Community of Practise
- *delen* van kennis en ervaringen in open innovatie met de wereld
- *samenwerken* met ondernemers, overheden, onderwijs, onderzoek en omgeving

PROJECT	Drenthe woont circulair
THEMA	Bouw & Infra
START	2018-03
FASE	ontwikkelen
OPDRACHTGEVER	Lefier (gedelegeerd opdrachtgever)
BETROKKEN PARTNERS	Actium, De Volmacht, Domesta, Eelder Woningbouw, Woonborg, Woonconcept, Woonservice, Adviesbureau Invent, Aedes, BNA, Bouwend Nederland Noord, Drentse huurdersorganisaties, Techniek Nederland

BEKNOPTE OMSCHRIJVING

Met het project 'Drenthe woont circulair' willen de **Drentse woningcorporaties** een flinke stimulans geven aan het circulair bouwen in Drenthe en daarbuiten. Gezamenlijk verhuren de corporaties ruim 55.000 woningen en in de komende vijf jaar staan zij voor een (vervangende) nieuwbouwpoging van circa 2250 sociale huurwoningen in Drenthe.

Met de gezamenlijke aanpak van '**Drenthe woont circulair**' bundelen zij de kennis, kunde en ervaring op het gebied van circulair bouwen en zetten die in voor **het bouwen van concrete proefprojecten**. Uitgangspunt is daarbij henzelf, maar ook zeker de marktpartijen, onderwijsinstellingen en kennisinstituten uit te dagen om mee te denken en te doen en met duurzame en innovatieve oplossingen te komen. Samenwerking, onderling vertrouwen en kennisdeling zijn daarbij essentieel.

De Drentse woningcorporaties zijn binnen de 'Expeditie Energieneutraal Wonen' al op allerlei manieren aan de slag met het verbeteren van de energiekwaliteit van de bestaande woningvoorraad. Met dit project willen zij nu ook een flinke stap zetten op het gebied van circulair bouwen en zo bijdragen aan het verder terugdringen van CO₂-uitstoot en het gebruik van schaarse grondstoffen.

NICE is kennispartner op het vlak van circulaire economie c.q. circulaire bouw. In dat kader verzorgt NICE een **scholingsprogramma 'Circulair Bouwen en Wonen'** voor de direct betrokken corporatie-medewerkers. Daarnaast zal NICE de beoogde leergemeenschap helpen organiseren volgens het principe van een **Community of Learners**. Doel is hiermee het leerproces van alle betrokken partijen te verdiepen en de geleerde lessen te expliciteren. Studenten van de bij NICE betrokken kennisinstellingen (mbo en hbo) worden doorlopend bij dit proces betrokken. Het leren in én met de regionale praktijk krijgt zo een directe verbinding met het **opleiden voor het nieuw benodigd vakmanschap**. Deze integrale insteek maakt de proeftuin tot een broedkamer voor verschillende innovaties: technisch, sociaal, economisch, ecologisch, juridisch en meer.

PROJECT	Volta 2020
THEMA	Bouw & Infra
START	2017-05
FASE	ontwerpen en realiseren
OPDRACHTGEVER	Alfa-college Hoogeveen
BETROKKEN PARTNERS	Bork Groep, Brinks Bouwadvies, Hunebouw, Hollandse Nieuwe, ICS-adviseurs, Madaster, TEAM 4 Architecten, Ten Cate Installaties, Vepa

BEKNOPTE OMSCHRIJVING

Het **Alfa-college te Hoogeveen** gaat haar schoolgebouwen grootschalig transformeren: sloop, renovatie en nieuwbouw. Vertrekpunt is het project **Volta 2020** circulair aan te besteden en circulaire principes toe te passen in ontwerp, realisatie en beheer. De aanbestedingsprocedure (Best Value) is begin januari 2018 gestart en is in november 2018 afgerond met de gunning aan Hunebouw. Medio februari 2019 wordt gestart met de eerste verbouwingswerkzaamheden.

NICE, betrokken als partner van het Alfa-college, heeft sinds mei 2017 onderzoek gedaan naar referentieprojecten en een **materialenpaspoort** van het huidige complex gemaakt. Vervolgonderzoek richt zich op een verdieping maken van het materialenpaspoort en het ontwikkelen van een **praktijkinstrument voor circulair ontwerpen**. De focus ligt daarbij op de bij de sloop vrijkomende bouwmaterialen en het onderzoeken van de mate van **herbruikbaarheid** van die materialen in de nieuwbouw van de school en daarbuiten. Sinds december 2018 participeert NICE in het projectoverleg 'circulair' waar alle consortiumpartners aan deelnemen.

*een uitgebreide projectbeschrijving voor dit project is apart bijgevoegd

Raad van Toezicht

directeur-bestuurder

versnellingsteam

transitie-aanjagers
facilitator innovatiewerkplaats
kennis- en communicatie coördinator
bureaumanager

innovatiecluster

ondernemers
overheden
onderwijs & onderzoek
omgeving

programma

REP-project 'NICE Matters'
Project 'Circulaire Bouwalliantie>NNL'
EFRO-project 'Prototype Frisbouw'

.....

rood | oranje

blauw | groen

ACQUISITIE

ontwikkelen en vermarkten

transitie-aanjagers

0,6 fte

COÖRDINATIE

faciliteren en modereren

facilitator innovatiewerkplaats

0,6 fte

groen | blauw

oranje | geel

bureau manager

0,4 fte

K&C coördinator

0,4 fte

opzetten en inrichten
ORGANISATIE

bekendmaken en promoten
COMMUNICATIE

WEARE

Stichting Noordelijk Innovatielab Circulaire Economie
Gasgracht 3
7941 KG MEPPEL
☎ +31 (0) 6 11 60 75 77
✉ alexvanoost@wearenice.eu
🌐 www.wearenice.eu

Drenthe circulair

Rapportage kwartiermakersfase 2017-2018

N.I.C.E.

COLOFON

titel

Drenthe circulair

omschrijving

Eindrapportage kwartiermakersfase NICE (mei 2017 - mei 2018)
t.b.v. vaststelling van de provinciale subsidie

subsidiekenmerk

201702656

auteur

Alex van Oost

organisatie

NICE

Noordelijk Innovatielab Circulaire Economie

versie

18 oktober 2018

INHOUD

	PAG
INLEIDING	2
PRAKTIJKOPDRACHTEN	4
INNOVATIEVE LEERWERKOMGEVING	6
NETWERKEN	8
BUSINESSMODEL	10
BIJLAGEN	
I	Portfolio projecten NICE
II	Organisatiemodel Stichting NICE
III	Communicatiebijdrages NICE (apart document)

MANIFEST "NOORDELIJK INNOVATIELAB CIRCULAIRE ECONOMIE" (N.I.C.E.)

DE CIRCULAIRE ECONOMIE ZORGT VOOR DUURZAAM GEBRUIK VAN GRONDSTOFFEN, ENERGIEARME PRODUCTIE EN HERGEBRUIK VAN AFVAL. IN MEPPEL WORDT DAARVOOR MEDE EEN BASIS GELEGD DOOR DE OPRICHTING VAN HET NOORDELIJK INNOVATIELAB CIRCULAIRE ECONOMIE. DE INITIATIEFNEMERS GEVEN MET DIT MANIFEST RICHTING AAN DIE AMBITIE.

1. HOTSPOT CIRCULAIRE ECONOMIE.

HET NOORDELIJK INNOVATIELAB CIRCULAIRE ECONOMIE WORDT GEVESTIGD IN MEPPEL ALS FYSIEKE HOTSPOT. INITIATIEVEN EN INITIATIEFNEMERS KUNNEN HIER TERECHT OM HUN BUSINESS TE VERSTERKEN EN ANDEREN TE DELEN. AL DOENDE LEREN.

2. GEEF INITIATIEVEN DE RUIJTE

OM INITIATIEFNEMERS TE VERSTERKEN REALISEREN WIJ GUNSTIGE CONDITIES VANUIT ONS NETWERK VAN ONDERNEMERS- EN ONDERZOEKINSTELLINGEN OVERHEDEN EN ORGANISATIES UIT HET MAATSCHAPPELIJK DOMEIN.

3. DEEL NIEUWE KENNIS.

OM DE OVERGANG NAAR EEN CIRCULAIR PRAKTIJK TE VERSNELLEN WERKEN WIJ MET ONZE PARTNERS SAKEN AAN EEN OPEN MANIER VAN INNOVEREN.

4. HOUDBARE BEDRIJFSMODIELEN

OM CIRCULAIR TE KUNNEN ONDERNEMEN ZULLEN WIJ NIEUWE BUSINESS MODIELEN BENUTTEN EN INZETTEN OP HERUKING VAN PRODUCTONTWERP EN DIENSTAANBOD. DE KENNIS - PARTNERS DRAGEN ACTIEF BIJ.

5. VERSTERK DE LOKALE ECONOMIE

OM ONZE ARBEIDSMARKT VOORUIT TE BRENGEN ONDERSTEUNEN WIJ DE GROEI VAN LOKALE DIENSTEN GERICHT OP HERGEBRUIK REPARATIE ONDERHOUD EN RECYCLING VAN PRODUCTEN EN GRONDSTOFFEN DOOR DE SERVICES (ARBEID) EN DE DEELECONOMIE ONSTAAT EEN KRACHTIGE SOCIALE BASIS EN DRAAGT BIJ AAN DE REGIONALE EN LOKALE ECONOMIE IN NOORD - HOLLAND.

6. VOEG AL DOENDE TOEKOMST WAARDE.

OM NOORD - NEDERLAND TE VERRUKEN ZULLEN WIJ CONCRETE PROJECTEN OPZETTEN DIE MEERVOUDIG WAARDE CREEFEN: ECOLOGISCH SOCIAAL EN ECONOMISCH. DEELNAME AAN HET INNOVATIELAB STAAT OPEN. "AL DOENDE" VRAAGT "MEE DOEN!":

GEMEENTE MEPPEL : BURGEMEESTER DE HEER R.T.A. KORTELAND.

PROVINCIE DRENTHE : GEDEPUTEERDE DE HEER T. STELPSTRA.

B+O ARCHITECTUUR & INTERIEUR B.V. : DE HEER A. OUIE.

AREA REINIGING : MEVROUW A. GROENEWOLD

ALFA COLLEGE: MEVROUW C.P. DE GRAAF

AOC TERRA MEPPEL: DE HEER H.J. OOSTLAND

HANZE HOGESCHOOL GR. : DE HEER A. VAN OOST

STENDEN HOGESCHOOL: DE HEER M. OLTHAAR

CSG DINGSTEDE: DE HEER K. NEUVEE

VIROL: DE HEER F. POTZE

GREEN CIRCLE FURNITURE: DE HEER E. LUISMAN

NATUUR & MILIEUFEDERATIE: DE HEER R. HOEKSTRA.

RABOBANK STEENWIJK MEPPEL: DE HEER R. STEGERS

ICE: DE HEER D.J. JOUSTRA

CIRKELSTAD: DE HEER R. BUCH

INLEIDING

De circulaire economie staat hoog op de agenda in Nederland. Zo heeft het Rijk in september 2015 de ambitie uitgesproken om in 2050 een volledige circulaire economie te hebben. Dat jaartal lijkt ver weg, maar om de fundamentele vernieuwing van lineair naar circulair te maken zijn er nog heel wat doorbraken nodig.

Het Noorden zet in navolging van het Rijk expliciet in op een circulaire economie. Een economie waarin grondstoffen en energie op een zo hoogwaardig mogelijke manier worden hergebruikt. Een economie waarin het behouden en versterken van biodiversiteit (natuurlijk kapitaal) en menselijk welzijn (sociaal kapitaal) centraal staan. Het creëren van vormen van waarde die verder gaan dan financieel gewin alleen, zijn essentieel.

Het Noordelijk Innovatielab Circulaire Economie, kortweg NICE, is in het leven geroepen om deze transitie te helpen versnellen. Een initiatief van 18 organisaties afkomstig uit de werelden van ondernemers, onderwijs, onderzoek, overheden en omgeving. Organisaties die samen werk willen maken van de transitie naar een circulaire economie.

De Provincie Drenthe is een van de initiatiefnemers van het eerste uur en strategisch partner van NICE. Sinds de ondertekening van het manifest NICE op 19 december 2016 zijn gezamenlijk mogelijkheden verkend van het praktijk maken van circulariteit in Drenthe en Noord-Nederland. Met de aanstelling van een kwartiermaker per 01 mei 2017 heeft NICE zich kunnen doorontwikkelen van pril initiatief tot beginnend programma.

Voor u ligt de beknopte rapportage van de kwartiermakersfase tot mei 2018 aangevuld met een perspectief op de nabije toekomst (2018-2019). Wij hopen u hiermee zicht te geven op de potentie van NICE als vehikel voor het helpen versnellen van de circulaire economie in Drenthe, en daarbuiten.

Leeswijzer

De rapportage bestaat uit vier hoofdonderdelen:

- acquisitie | praktijkopdrachten
- coördinatie | innovatieve leerwerk omgeving
- communicatie | netwerken
- organisatie | businessmodel

De rapportage geeft een beknopt verslag van de prestaties op deze onderdelen in twee fasen, namelijk de kwartiermakersfase (t/m mei 2018) en de vervolgfase (vanaf september 2018).

PRAKTIJKOPDRACHTEN

Doen is het nieuwe denken. Daarbij staan vraagstukken uit de praktijk van Noord-Nederland centraal. Authentieke vraagstukken met een strategisch karakter, qua doorlooptijd langlopend. In eerste instantie uit eigen gelederen, de initiatiefnemers, maar waar mogelijk ook van derden. Eigenaarschap van het vraagstuk door de betrokken organisatie is hierbij een belangrijke randvoorwaarde. Voor het opbouwen van een langduriger samenwerking: een partnerschap.

Ontwikkeling

De portfolio aan projecten van NICE is gestart met 3 opdrachtgevers uit eigen gelederen en gaandeweg uitgebreid tot 11 opdrachtgevers. Het type opdrachtgever komt uit alle gelederen, van overheid tot ondernemer, maatschappelijke organisatie en onderwijsinstelling. Inmiddels zijn wij bij 4 van de 11 opdrachten structureel betrokken (zie figuur 1), waardoor er binnen het project voortgebouwd kan worden op de (onderzoeks)werkzaamheden.

	2017-2018	2018-2019
	11	18
		
start	6	6
lopend	4	11
initiatief	1	3

Figuur 1: Overzicht betrokken aantal opdrachtgevers en projecten inclusief fase van project

Het betreft de volgende projecten:

1. Volta 2020 in opdracht van Alfa-college Hoogeveen i.s.m. ICS adviseurs
2. Zernike GREEN Campus in opdracht van Facilitair Bedrijf Hanzehogeschool Groningen i.s.m. SUEZ en ENGIE
3. Meppel circuleERT in opdracht van Gemeente Meppel i.s.m. CDA Meppel
4. GSA Noord-Nederland in opdracht van de drie Provincies i.s.m. Metabolic en KNN, VCF, e.a.

Perspectief

Nu NICE door bedrijven en organisaties uit Drenthe gevonden wordt, neemt ook het aantal vragen en potentiële opdrachten toe (zie bijlage I portfolio projecten NICE). Kwantitatieve groei ligt dan ook voor de hand. Dat vraagt echter wel een bijpassende groei van de organisatie cq. coördinatie. Of door benutting van de kracht van het eigen netwerk (zie 'perspectief' innovatie leerwerk omgeving) en/of door versterking van het kernteam NICE (zie businessmodel). Alternatieve strategie is het nadrukkelijk focussen op een select aantal projecten en daar het verschil maken (kwalitatieve nadruk). Dit zal wel betekenen dat er qua directe ondersteuning 'nee' verkocht moet gaan worden.

Verdere sturing van de groei van opdrachten is voorzien in de context van de operationalisatie van de Grondstofstroomanalyse Noord-Nederland (GSA-NNL). NICE is een vanzelfsprekende organisatie om een aanjagende rol te vervullen in de slag naar uitvoering van de volgende transitiepaden:

- Urban Mining (transitiepad 3)
- Openbare aanbesteding Woning- en Utliteitsbouw en GWW (transitiepad 4).

Daarnaast is het vooruitzicht op betrokkenheid bij een paar grote projecten:

- Drenthe woont circulair | nieuwbouw circulaire woningen door 8 Drentse woningbouwcorporaties
- EURYDICE | EU-project met deelname project van 100 circulaire woningen in Havenkwartier Assen

INNOVATIEVE LEERWERKOMGEVING

Met NICE zorgen wij ervoor dat bedrijven, overheden en initiatiefnemers uit het Noorden een plek hebben om potentiële business cases in de praktijk te delen met jong talent; samen al doende leren. Studenten van verschillende signatuur, van mbo tot hbo-niveau, worden op onze leerwerkplekken opgeleid tot jonge circulaire professionals. Studenten vormen het kloppend hart van NICE, en zijn de versnellers van de circulaire economie van morgen.

Ontwikkeling

Het 'circuleerLAB' heeft zich het afgelopen jaar exponentieel ontwikkeld, kwantitatief en kwalitatief. Gestart met 9 studenten voor de zomer van 2017 hebben we nu een vaste bezetting van zo'n 30 studenten per semester. Het afgelopen jaar zijn 5 verschillende opleidingen betrokken en 2 kennisinstellingen (Hanzehogeschool Groningen en Alfa-college Hogeveen) (zie figuur 2).

	2017-2018	2018-2019
	38	60
	5	10
	2	5

Figuur 2: Overzicht betrokken aantal studenten, opleidingen en kennisinstellingen

Het team bestaat uit een mix van eindejaars- en tweedejaarsstudenten (HBO) en derde- en vierdejaarsstudenten (MBO). Deze opbouw maakt het mogelijk om een samenwerking door de studie jaren heen te bouwen, waarbij oudere jaarsstudenten sturing geven aan jongerejaars. Hierdoor groeit een krachtige en effectieve interne leergemeenschap, die zich goed weet te manifesteren in het nieuwe werkveld van circulaire economie.

Perspectief

Vooruitkijkend naar het komend jaar (2018-2019) zetten we met name in op het vergroten van de diversiteit van de studentpopulatie qua type opleidingen (van 5 naar 10) en betrokken kennisinstelling (van 2 naar 5). Dit ter versterking van het interdisciplinaire karakter van het circuleerLAB.

Daarnaast willen we de kracht van het eigen netwerk aan partners beter benutten en betrekken. Bijvoorbeeld zoals we dat nu al doen met de Drentalents van de Provincie Drenthe. Het bundelen van die krachten draagt bij aan grotere effectiviteit, plus interdisciplinaire samenwerking. Het vraagt tevens het opstarten van meer projecten met de partners uit het domein Afval & Grondstoffen. Tot op heden ligt de focus vooral op vraagstukken uit de wereld van Bouw & Ruimte. Een bredere scope van concrete vraagstukken zal leiden tot een bredere betrokkenheid van het hele netwerk van partners.

NETWERKEN

NICE werkt aan het helpen maken van de overstap van een lineaire naar een circulaire economie is. Wat nodig is, is dat we onze patronen veranderen, waarbij we overgaan tot circulaire productie en consumptie. Dit vergt een grote omslag bij zowel consumenten als bedrijven en overheden. Bewustwording stimuleren en het ontwikkelen van kleine accentverschuivingen op lokaal niveau draagt hieraan bij.

Ontwikkeling

NICE is het afgelopen jaar steeds vaker gevonden door het veld. Bijdrages zijn geleverd aan verschillende gremia op meerdere podia (zie figuur 3). Hierdoor is inzicht verkregen in de staat van het circulair economisch klimaat in Drenthe, en daarbuiten. Duidelijk is dat er een enorme behoefte is aan kennis over het hoe en het wat. Verder is de roep om een gedeeld (kennis)platform op het gebied van circulaire economie veelvuldig geuit. Partijen weten elkaar nu onvoldoende te vinden, waardoor versnelling achterwege blijft.

Deze verkenning heeft bijgedragen aan de positionering van NICE op lokaal, regionaal en interprovinciaal niveau. Op interprovinciaal niveau is in het bijzonder afstemming gezocht met Vereniging Circulair Friesland en bouwinnovatiecentrum BuildinG.

	2017-2018	2018-2019
	website, facebook, twitter	+instagram, linkedin
	bèta	branding
	10	15
	3	8

Figuur 3: Overzicht zichtbaarheid via social media, beeldtaal, lezingen en eigen publicaties

Perspectief

Het komend jaar is het zaak dat NICE verder wint aan zichtbaarheid. Met een herkenbaar en onderscheidend profiel. Dat vraagt het uitwerken van een communicatievisie en –strategie met bijpassend communicatieplan, -activiteiten en –middelen. Die zichtbaarheid betreft onze concrete circulaire producten, zoals onderzoeksrapporten, adviezen, methoden en exposities. En tevens de diensten die NICE biedt als het CirculeerLAB, Circuleer Café, lezingen, masterclasses en expedities.

Gestart wordt met de opbouw van een digitaal kennisplatform Drenthe Circulair. Dit digitale platform zal een database bevatten van personen, bedrijven, organisaties, projecten, initiatieven, methodieken, instrumenten en ontwikkelde kennis. Hiermee kunnen de voorwaarden geschapen worden voor open innovatie en kennisdeling in een vitaal Drents ecosysteem Circulaire Economie.

BUSINESSMODEL

Circulariteit vraagt om andere organisatievormen en nieuwe verdienmodellen. Zo ook voor NICE als organisatie zelf. Het benodigde cross-sectoraal samenwerken is gebaat bij een meer op netwerken gebaseerde organisatiestructuur. De te leveren diensten en producten bij het expliciteren van de te leveren waardepropositie. Hoe zich dat gaat vertalen in een bijpassend businessmodel is een proces van al doende leren, al lerende doen.

Ontwikkeling

NICE is bij aanvang georganiseerd als een netwerkorganisatie waarbij alle partijen uit de vijf O's een samenwerkingsovereenkomst hebben getekend. De initiatiefnemers leveren bijdragen aan de exploitatie (in kind en zo mogelijk financieel) en zijn gezamenlijk verantwoordelijk voor de innovatiewerkplaats. De Provincie Drenthe (€155 k) en de Gemeente Meppel (€19 k) dragen in deze periode 2017-2018 zorg voor de financiering in cash.

Het borgen van financiële continuïteit is een van de expliciete uitdagingen van NICE. In deze beginfase is ingezet op het indienen van een aanvraag voor EFRO-subsidie uit de uitvraag Kennisontwikkeling 2017. Die aanvraag is echter in maart 2018 afgewezen. Doel was hiermee de basisfunctie van NICE voor een periode van drie jaar (2018 t/m 2020) te co-financieren.

De huidige basisfunctie van NICE is begroot voor 0,6 fte aan vast personeel (kwartiermaker) plus extra middelen voor huur van een kantoor in de Gasfabriek Meppel, communicatie, e.a. (zie figuur 4).

	2017-2018	2018-2019
	0,6 fte	2 fte
	€189,5 k	€500 k
	Gasfabriek	Gasfabriek 3 NICE HUB's
	18	45

Figuur 4: Overzicht grootte organisatie, kosten, werkplekken en aantal partners

Perspectief

De fase van kwartiermaken kan voor de zomer afgerond worden. De volgende stap qua organisatie is de oprichting van een Stichting NICE met een kernteam ter grootte van circa 2 fte (zie bijlage II). Dit kernteam borgt de basisfunctie van NICE en biedt de stapsteen naar verdere groei de komende jaren. Financiering wordt gezocht in het Ruimtelijk Economisch Programma van Drenthe: subsidie.

Die groei zal gezocht worden in betrokkenheid op een aantal grote projecten op interprovinciaal, regionaal en stadsniveau (zie 'perspectief' praktijkopdrachten). Financiering van de bijkomende werkzaamheden van NICE dienen vanuit die projecten te komen: projectfinanciering.

De beoogde groei vertalen we ook in uitbouw van het aantal fysieke innovatie leerwerkomgevingen, de zogenaamde NICE HUB's (ateliers in situ). Nieuwe ateliers zijn voorzien in Hoogeveen, Assen en Emmen. Op deze plekken zal, waar mogelijk, samengewerkt en –gewoond gaan worden met de Ondernemersfabriek Drenthe.

2020

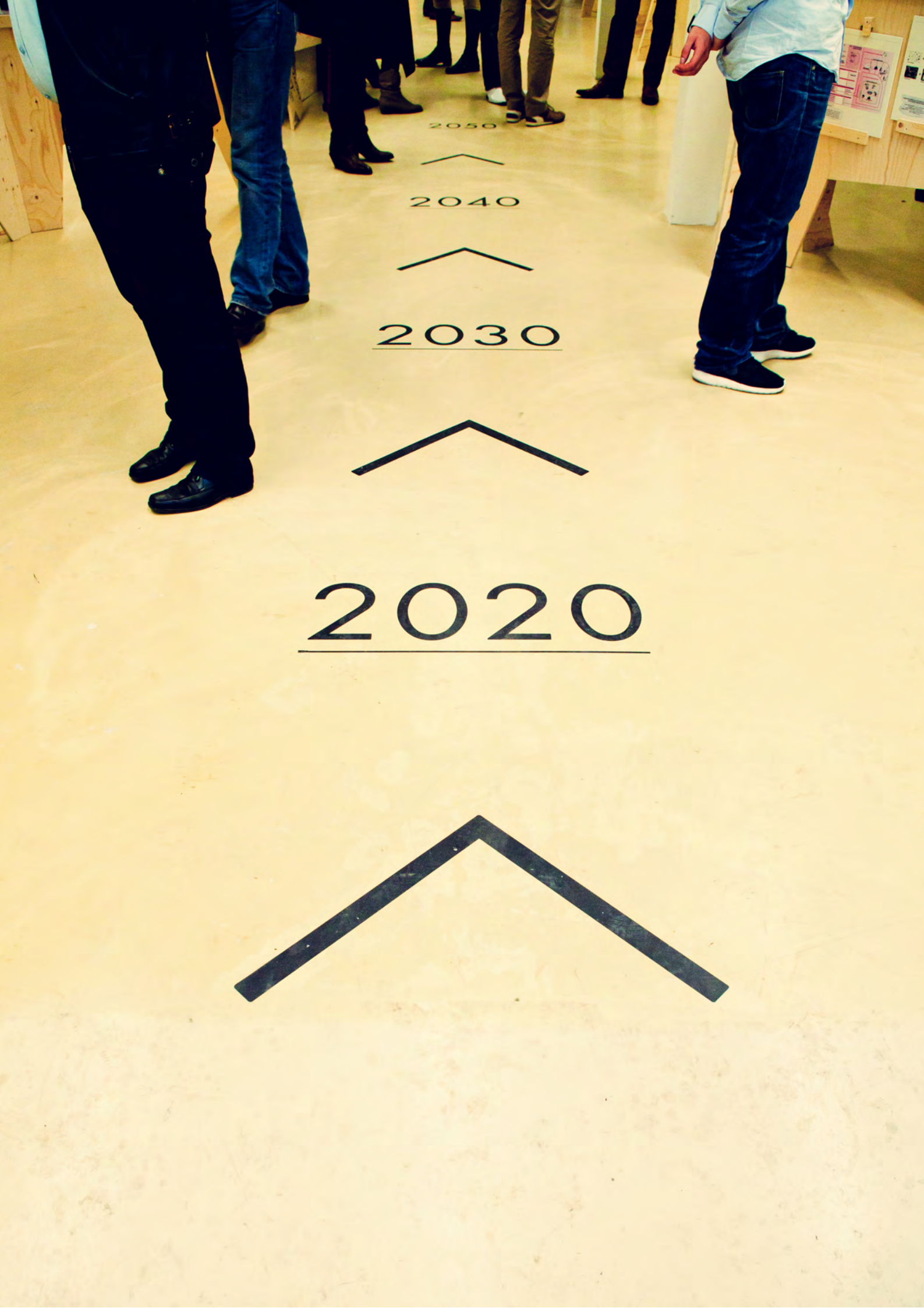
2030

2040

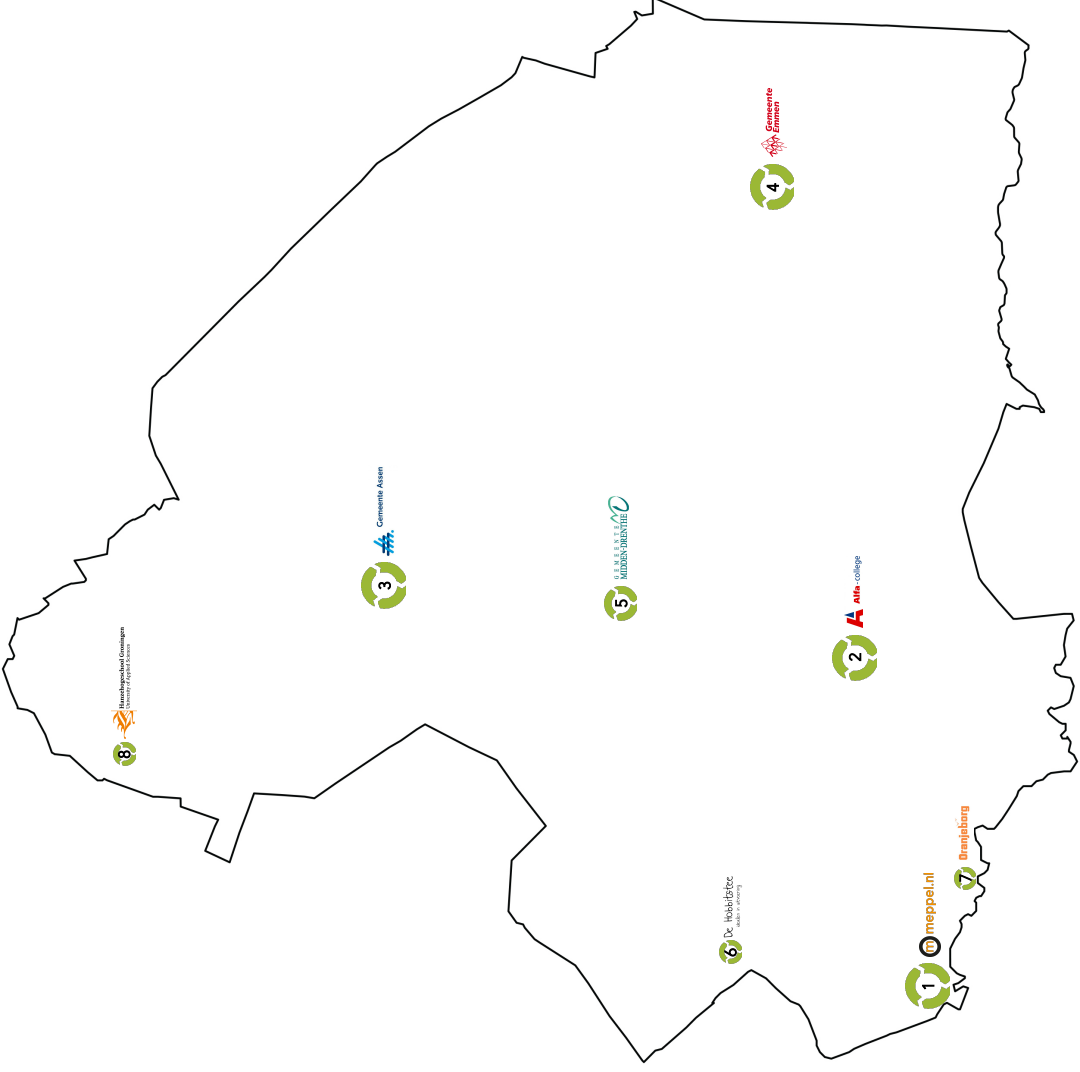
2050

Bijlagen

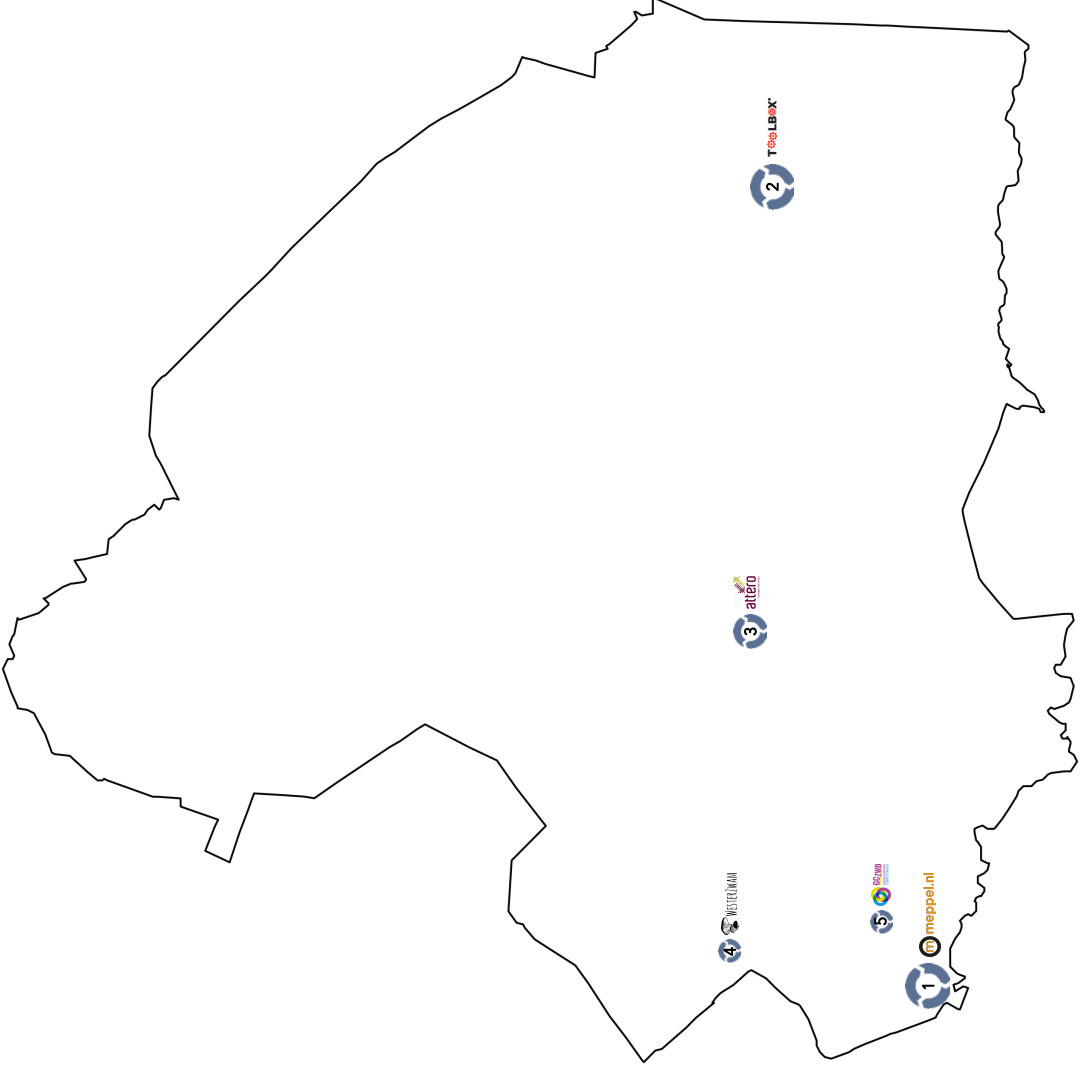
portfolio bouw

- **Nieuweense landen**
circulaire woningbouw
- **Volta 2020**
circulaire transformatie schoolgebouw
- **Havenkwartier**
circulaire woningbouw
- **Experimenteerbuurt**
circulaire woningbouw
- **Beilen Lievingerveld**
circulaire gebiedsontwikkeling
- **De Deel**
nieuwbouw circulaire woning
- **Oranjeborg circulair**
circulair beheer zorgleefgemeenschap
- **Health Hub Roden**
circulaire renovatie bedrijfsgebouw

portfolio afval

- **Meppel circuleert**
circulaire gemeentelijke buitendienst
- **Precious Plastic Restore**
kleinschalige kunststof recycling
- **Resource Valley**
hoogwaardige kunststof recycling
- **WesterZwam**
verwaarden reststroom koffiedik
- **bouwen met bermgras**
verwaarden reststroom bermgras

portfolio stad

Meppel circuleert

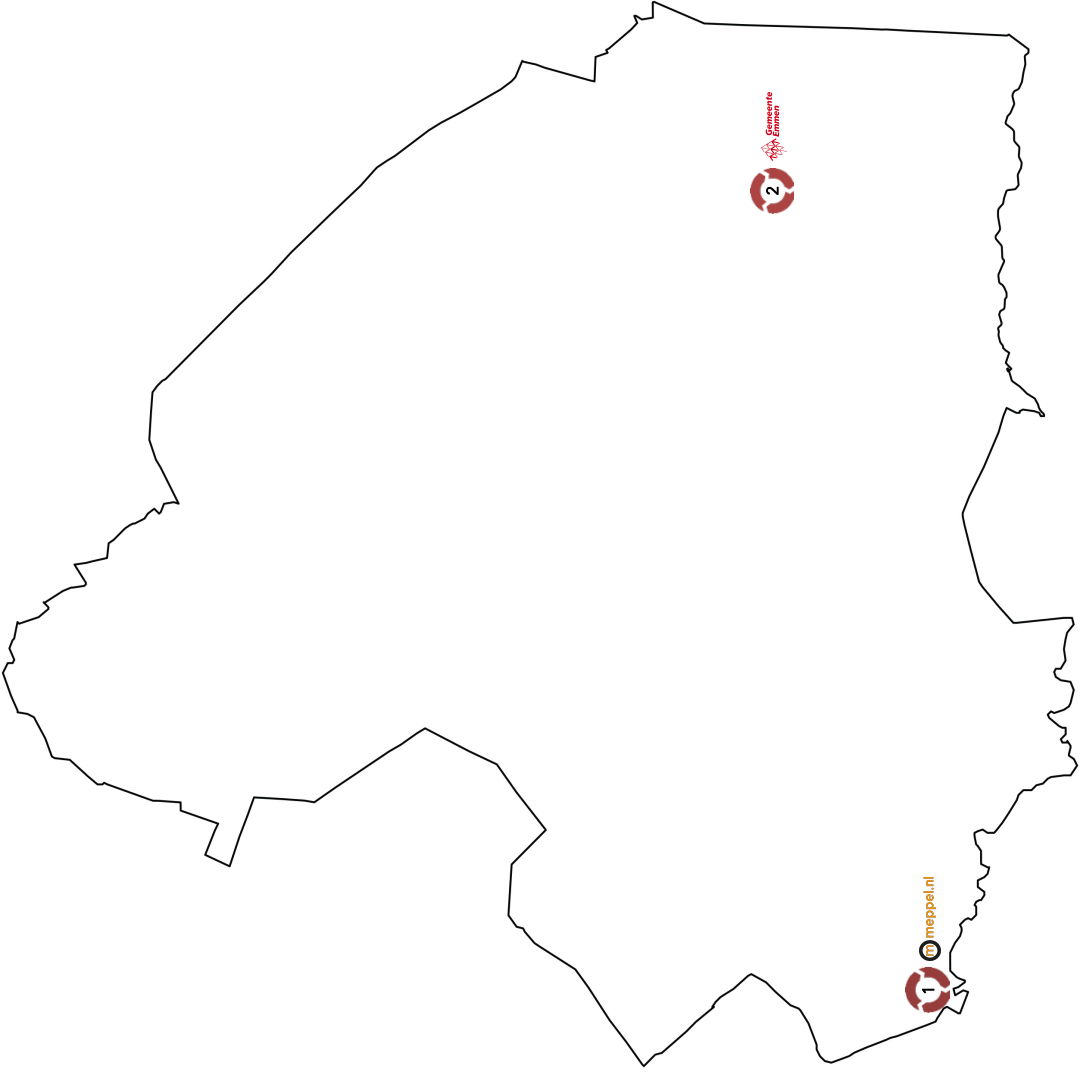
visie & strategie circulaire economie

ongewoon Emmen

visie & strategie circulaire economie

NICE
NOORDELIJK
INNOVATIE/LAB
CIRCULAIRE
ECONOMIE

portfolio regio

Grondstofstromanalyse
visie & routekaart circulaire economie

Urban Mining
transitiepad bouw

B&U-bouw en GWW
transitiepad bouw

CIRCULAR
PRESLAND

BuildingG

NICE
NOORDELIJK
INNOVATIELAB
CIRCULAIRE
ECONOMIE

NICE
NOORDELIJK
INNOVATIELAB
CIRCULAIRE
ECONOMIE

NOORDELIJK
INNOVATIELAB
CIRCULAIRE
ECONOMIE

bestuur NICE

directie NICE

team NICE

LAB coördinator
M&C coördinator
bureau manager
programmamanager

platform NICE

ondernemers
overheden
onderwijs & onderzoek
omgeving

programma NICE
vraagstukken & projecten

COÖRDINATIE

faciliteren en modereren

groen | blauw

LAB coördinator

0,4 fte

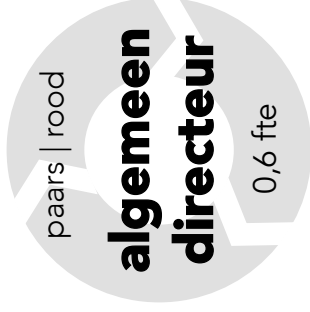
ACQUISITIE

ontwikkelen en vermarkten

rood | oranje

programmamanager

0,6 fte

oranje | geel

M&C coördinator

0,2 fte

blauw | groen

bureau manager

0,2 fte

bekendmaken en promoten

COMMUNICATIE

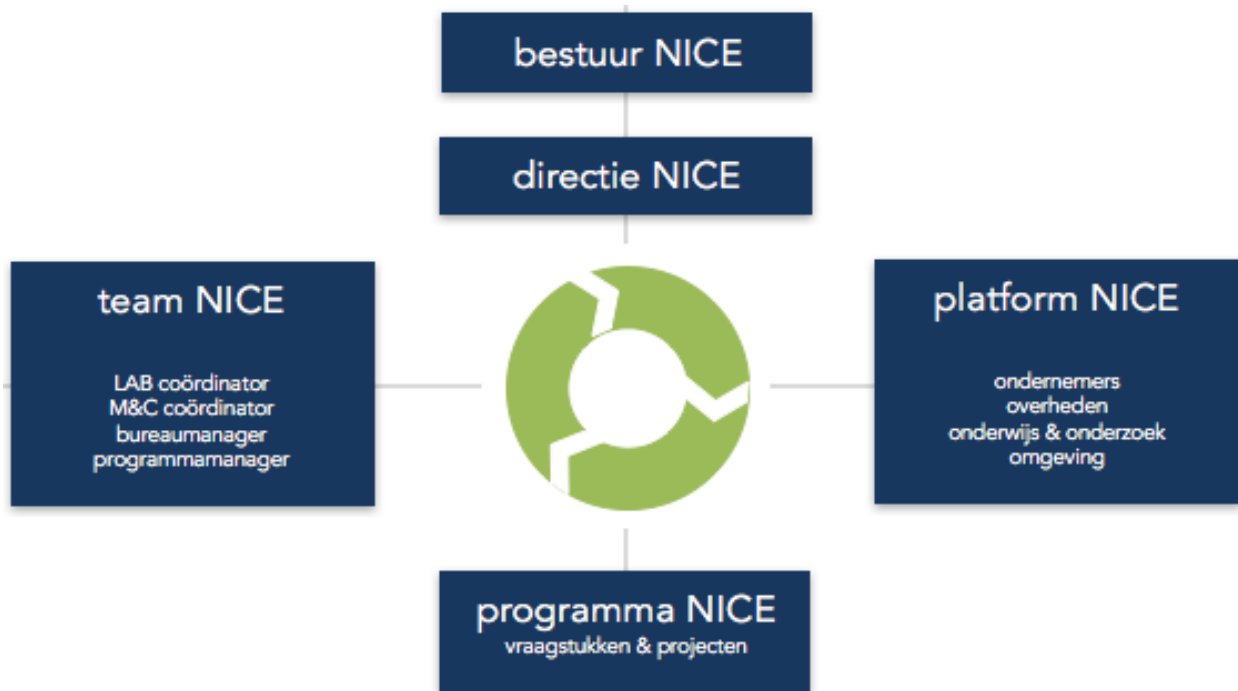
opzetten en inrichten

ORGANISATIE

Organisatie

De organisatie van Stichting NICE bestaat uit een:

- bestuur cq. stuurgroep;
- platform
- directie in de vorm van een projectdirecteur;
- kernteam
- ontwikkelteams

Figuur 1: Projectorganisatie NICE

Bestuur

In het bestuur zijn de vijf verschillende O's van het Platform NICE vertegenwoordigd. Het bestuur heeft hierbij de taak om te waken over de langetermijnstrategie van NICE. Zij bepaalt de jaarlijkse beleids- en financiële kaders, bewaakt de financiële voortgang en stuurt de directie aan.

Platform

Om de resultaten van de werkpakketten te behalen zullen uiteenlopende activiteiten worden ontplooid. Deze zullen door verschillende samenwerkingspartners worden opgepakt. NICE brengt binnen het platform deelnemers samen uit verschillende branches en sectoren, met verschillende omvang en marktfocus. In co-creatie ontstaat meerwaarde voor alle deelnemers. Dit biedt ook mogelijkheden voor (cross-sectorale) partnerships. In de praktijkcasussen en circulaire opdrachten zal door NICE worden gewerkt met specialisten circulariteit binnen het platform, of van daarbuiten. NICE zal samen met deze experts op structurele en gedegen wijze de omslag maken op specifieke deelterreinen naar een circulaire manier van denken en werken.

Directie

De heer Alex van Oost brengt als projectdirecteur organisaties, personen en potentiële partners samen voor NICE, inspireert deze en creëert samen met onder andere de ateliermeesters en studenten de circulaire oplossingen binnen een project. De projectdirecteur van NICE is bovendien verantwoordelijk voor het verder opzetten en inrichten van NICE (opstellen van jaarplannen en rapportages) en het verankeren van de organisatie op de lange termijn (businessmodel van de organisatie). Daarnaast fungeert hij als boegbeeld voor het bekendmaken en promoten van NICE, verzorgt hij presentaties en legt hij verbindingen met relevante partijen, zowel binnen als buiten de

regio. Hij is verantwoordelijk voor het informeren van het bestuur en het aansturen van het kernteam, de projectgroepen en ateliermeesters.

Kernteam

Verder gaat het kernteam van NICE bestaan uit meerdere programmamanagers, een LAB-coördinator, een marketing- en communicatiecoördinator, en een bureaumanager. De inhoudelijk programmamanagers zijn verantwoordelijk voor de acquisitie van nieuwe praktijkopdrachten en samenwerkingen op het gebied van circulaire economie. Zij werken vanuit een thematische insteek: Bouw & Infra, Afval & Grondstof en Stad & Regio (zie werkpakketten). Op termijn zullen nieuwe thematische gebieden toegevoegd worden. De LAB-coördinator is verantwoordelijk voor de afstemming van vraag en aanbod met betrokken organisaties, en verzorgt onder andere de interne organisatie van de innovatie leerwerkomgeving van NICE (LAB en HUB's). De marketing- en communicatiecoördinator is verantwoordelijk voor de gehele marketing- en communicatiestrategie. Hij/zij is verantwoordelijk voor een bredere bekendheid en promotie van NICE en haar projecten. En verantwoordelijk voor de verspreiding van de kennis en het organiseren van congressen en andere bijeenkomsten. Tot slot is de bureaumanager verantwoordelijk voor de algehele ondersteuning van NICE en verantwoordelijk voor het opzetten en inrichten van de praktische interne organisatie en financiële administratie.

Ontwikkelteams

De ateliermeesters zijn de linking pins vanuit de kennisinstellingen, waarbij studenten worden gekoppeld aan de praktijkcasussen. De studenten zullen onder leiding van de ateliermeesters en docent-begeleiders aan de slag gaan en handen en voeten geven aan circulaire innovaties in concrete praktijkcasussen. Per kennisinstelling wordt een vaste ateliermeester aangesteld die in de eigen organisatie optreedt als regisseur/aanspreekpunt voor de docent-begeleiders, docent-onderzoekers en lectoren en externe organisaties. Binnen het project NICE is het innovatie-atelier een echte werkplaats met actuele casuïstiek en wordt er nieuwe circulaire kennis opgedaan door de betrokken organisaties en studenten en worden deze resultaten behaald door ontwerpend, onderzoekend en ontdekkend leren.

N.I.C.E.

NOORDELIJK
INNOVATIELAB
CIRCULAIRE
ECONOMIE

VOLTA 2020

voorbeelduitwerking van een klantreis

N.I.C.E.

COLOFON

titel

Volta 2020

omschrijving

Voorbeelduitwerking van een klantreis

auteur

Alex van Oost

organisatie

NICE

Noordelijk Innovatielab Circulaire Economie

versie

december 2018

INHOUD

	PAG
PROJECT	1
COMMUNICATIE	3
<ul style="list-style-type: none"> • artikel Dagblad van het Noorden (21 april 2018) • nieuwsitem website Madaster • artikel in Bouwen in het Noorden (juli 2018)	

Volta 2020 als een aanjager van de markt voor circulaire economie

Het Alfa-college te Hoogeveen gaat haar schoolgebouwen grootschalig transformeren: sloop, renovatie en nieuwbouw. Vertrekpunt is het project **Volta 2020** circulair aan te besteden en circulaire principes toe te passen in ontwerp, realisatie en beheer. De aanbestedingsprocedure (Best Value) is begin januari 2018 gestart en wordt na de zomer afgerond.

NICE, betrokken als partner van het Alfa-college, heeft sinds mei 2017 onderzoek gedaan naar referentieprojecten en een materialenpaspoort van een deel van het huidige complex gemaakt. Vervolgonderzoek richt zich op een verdieping maken van het materialenpaspoort en het ontwikkelen van een praktijkinstrument voor circulair ontwerpen. De focus ligt daarbij op de bij de sloop vrijkomende bouwmaterialen en het onderzoeken van de mate van herbruikbaarheid van die materialen in de nieuwbouw van de school en daarbuiten.

De samenwerking van NICE met het MKB bestaat uit de lokale aannemer Hunebouw en bijbehorend consortium, het bedrijf Madaster en adviesbureau ICS-adviseurs.

PILOT PROJECT AANJAGEN

Oriënteren en acquireren

Het Alfa-college Hoogeveen heeft, als partner van NICE, op eigen initiatief besloten de transformatie van de locatie aan de Voltastraat 33 op een circulaire principes te willen uitvoeren. Zij stellen zich dus op als een launching customer. Het Masterplan Alfa-college Hoogeveen (maart 2017) vormt daarbij het kader.

Het Alfa-college had na het stellen van de ambitie sterke behoefte aan ondersteuning op het hoe verder. NICE is daarin benaderd als structurele kennispartner en partner in het verder invulling helpen geven van de onderwijsparticipatie in het project.

Ontwikkelen

Criteria Circulair Bouwen

In mei 2017 is gestart met ondersteuning te bieden in het formuleren van criteria voor de aanbesteding volgens een Best Value aanpak. Samenwerking verliep via het projectteam Volta 2020 onder leiding van een extern projectmanager (Lindhorst huisvestingsadviseurs).

Een team van 2 HBO (2^e jaars Built Environment) en 2 MBO (4^e jaars Bouwkunde) hebben referentieprojecten verzameld en criteria geformuleerd die zijn meegenomen in de uitwerking van de aanbesteding.

Methodiek voor hoogwaardig hergebruik van bouwmaterialen

Van meet af aan is het hoogwaardig hergebruiken van de bij de transformatie vrijkomende bouwmaterialen uitgangspunt geweest. Wat dat vraagt en hoe je dat dan ook daadwerkelijk uitvoert, is onderwerp van nader onderzoek door NICE geworden.

Teneinde inzicht te krijgen in wat er aan materialen in het bestaande schoolgebouw zit, is gestart met het maken van een materialenpaspoort van het gebouw. Hiertoe zijn sinds november 2017 doorlopend gebouwopnames uitgevoerd door groepen studenten (MBO en HBO) volgens de bestaande NEN 27267. De resultaten zijn vervolgens verwerkt in materiaalstaten per gebouwdeel.

Op voordracht van NICE heeft het Alfa-college besloten haar gebouw in Madaster in te voeren. Dit nieuwe online platform voor de registratie van materialen in gebouwen is een van de randvoorwaarden om tot een markt te kunnen komen voor het hergebruik van materialen. Het Alfa-

college is de eerste onderwijsinstelling in Nederland die een gebouw in Madaster heeft opgenomen (zie ook bijgesloten artikel Dagblad van het Noorden).

Het hoogwaardig hergebruiken van bouwmaterialen in de bouwsector staat nog in de kinderschoenen. De vraag naar is niet structureel en het aanbod van gebruikte materialen is niet georganiseerd. Iedereen is aan het ontdekken en ontwikkelen. Qua aanpak, qua organisatie en financiering (businessmodel) en qua ontwerpstrategie.

NICE heeft in samenwerking met Madaster en ICS-adviseurs (projectmanagement Volta 2020) een concept methodiek ontwikkeld voor het hoogwaardig hergebruik van bouwmaterialen. De methodiek is in de context van Volta 2020 toegepast en heeft geresulteerd in de volgende nieuwe beroepsproducten:

- een bouwcatalogus met formules voor circulariteitsscore en overzicht van mogelijkheden van toepassing van hoogwaardig hergebruikte materialen
- een massastudie van een nieuw ontwerp voor het gebouw met circulariteitsscore

Deze resultaten zijn door de 4 betrokken HBO-studenten (4^e jaars Bouwkunde en 2^e jaars Built Environment) in juni 2018 gepresenteerd aan het consortium dat de aanbesteding heeft gewonnen. Hunebouw, een lokaal bouwbedrijf, is de trekker van het consortium waarin ook TEAM4 architecten, Ten Cate installaties en Bork sloopbedrijf zitten.

Ontwerpen

Met het gunnen van de opdracht is de fase van ontwerpen en uitwerken sinds september 2018 van start gegaan. NICE is ook daarin betrokken in de vorm van een structureel projectoverleg Circulair Bouwen met het consortium. Daarnaast ondersteunt NICE het Alfa-college in de opzet van een interne professionele leerwerk omgeving: het FieldLab Circulair Bouwen. Deze plek zal fungeren als innovatiehub voor allereerst Volta 2020 en in de nabije toekomst ook voor andere circulaire projecten waar het Alfa-college met haar studenten in participeert.

KENNIS BESCHIKBAAR MAKEN

Producten

Methodie en instrumenten

De ontwikkelde methodiek voor hoogwaardig hergebruik van bouwmaterialen is een kennisproduct dat in een prototype fase verkeert. Het vraagt nog nadere ontwikkeling voor een brede toepassing, maar wordt al ingezet in de context van het project Volta 2020 door het consortium. In basis is deze methodiek geschikt voor toepassing in de B&U-bouw.

De methodiek bestaat uit een aantal praktijkinstrumenten:

- materialenpaspoort
- bouwcatalogus
- massastudie

Onderwijs

De ervaringen die opgedaan zijn en worden in het project Volta 2020 zijn aanleiding voor het Alfa-college om onderwijs te gaan ontwikkelen voor Circulair Bouwen. NICE ondersteunt dat proces en heeft daarbij tevens de samenwerking gezocht met de Hanzehogeschool Groningen. Daarnaast is Madaster betrokken en vanzelfsprekend het consortium Volta 2020.

Inzet is om de volgende onderwijsproducten te ontwikkelen:

- minor Circulair Bouwen (HBO)
- keuzedeel SBB Circulair Bouwen (MBO)

BOOKING.COM

Nederlands grootste techbedrijf

>> 36

MADS WITTERMANS
Solo in 'De Affaire
Vermaning'

>> 42

ECONOMIE

WWW.DVHN.NL ■ 24 UUR NIEUWS

Het gebouw van het Alfa-college in Hogeveen: 'een grondstoffenmijn'.

Wat is Madaster?

Madaster is vorig jaar opgericht. Het doel is bouwafval terug te dringen of te elimineren. Dat gebeurt door materialen een identiteit te geven.

Madaster is eigenlijk een platform op internet waar gegevens over gebouwen en materialen worden bewaard. Die zijn te raadplegen als ware het een online bibliotheek. Bouwmateriaal wordt voorzien van een paspoort. De filosofie is dat het materiaal daarmee een identiteit krijgt. Dit maakt het makkelijk toekomstig hergebruik te organiseren. Particulieren kunnen in Madaster een woningdossier aanmaken, waar gegevens als tekeningen, (energie)certificaten, kleurcodes, garantiebewijzen, foto's, onderhoudscontracten, offertes, handleidingen worden bewaard. Is onderhoud nodig, of start een verbouwing, dan kunnen gegevens worden uitgewisseld met de aannemer of leverancier. Madaster heeft ook een materialenpaspoort voor de woning. Net als het energiecertificaat geeft dit paspoort een indicatie van de mate waarin uw woning impact heeft op ons milieu. Het materialenpaspoort geeft de 'ingrediënten' weer van het gebouw, wat het mogelijk maakt om bouwmaterialen opnieuw te gebruiken als u ze niet meer nodig heeft.

Sinds de start vorig jaar heeft Madaster 340.000 vierkante meter vloeroppervlakte geregistreerd. Het gebouw van het Alfa-college in Hogeveen voegt daar ongeveer 20.000 vierkante meter aan toe. Is project Volta 2020 een succes, dan zou het Alfa-college er al zijn gebouwen onder kunnen brengen. Dat gaat om ongeveer 100.000 vierkante meter. Dat aantal neemt enorm toe als alle onderwijsinstellingen het voorbeeld van het Alfa-college volgen. Denk bijvoorbeeld alleen aan de hoeveelheid vastgoed van de Hanze Hogeschool en de RUG in Groningen en Drenthe.

In Hogeveen begint het nieuwe bouwen. Of eigenlijk: het nieuwe slopen. Grote delen van het oude Alfa-college worden gebruikt in een nieuw gebouw. Een toekomstbestendige onderwijsvoorziening.

Het nieuwe slopen heet oogsten

RICHOLD BRANDSMA

In de bouw wacht een markt waar je U tegen zegt, denkt Alex van Oost van het Noordelijk Innovatielab Circulaire Economie (NICE). Nu ja, een markt, misschien wel een wereld. Een wereld die begint in Hogeveen en die de beschikking krijgt over een heel eigen vocabulaire. Zo heet de sloper geen sloper meer, maar monteur; slopen gaat oogsten heten en het sloopbedrijf wordt een oogstbedrijf.

Er moeten nog flink wat bakstenen worden gebikt voor het zover is, beseft Van Oost. Maar het begin is er. Het pand van het Alfa-college aan de Voltastraat voldoet niet meer aan de eisen van nu. Het wordt deels gesloopt, gerenoveerd en nieuw gebouwd. Dat gebeurt circulair. Te slopen onderdelen worden zoveel en hoogwaardig mogelijk hergebruikt bij de renovatie en nieuwbouw.

„Je kunt het oude gebouw zien als een grondstoffenmijn. Koper, staal, steen en hout dat in het gebouw aan-

wezig is, wordt 'geoogst' en gebruikt voor iets nieuws”, zegt Van Oost, die naast NICE werkzaam is bij de Hanze Hogeschool. „Het wordt een ontdekkingsstocht.”

Voor het Alfa-college is de ambitie om circulair te bouwen niet iets vrijblijvends, de opleiding ziet het als maatschappelijke verantwoordelijkheid. Het uitgangspunt is het inzetten van de activiteiten in Hogeveen voor onderwijs- en onderzoeksdoeleinden. Studenten van het Alfa-college en de Hanze hebben onderzoek gedaan naar de criteria van circulaire aanbesteding. Tegelijkertijd hebben ze ook onderzoek gedaan naar de materialen die opnieuw zijn te gebruiken en de kwaliteit daarvan.

De voordelen zijn groot, aldus Van Oost. Uiteraard voor het milieu. „Veertig procent van de afvalberg is afkomstig uit de bouw; de bouwindustrie slurpt de helft van de nieuwe grondstoffen op. Door oud materiaal als heel bouwelement opnieuw te gebruiken, kun je daar veel winst

De entree van het Alfa-college.

halen. Daarnaast is het een impuls om de uitstoot van koolstofdioxide terug te dringen.”

Maar er is meer. „Als je op deze manier werkt, verander je de logistiek. De planning. Nu win je grondstoffen in verre landen en zet je dat op lang transport. In de toekomst let je bij een bouwproject op andere sloop- of bouwprojecten in de regio. Het onderzoeken van materialen, opslaan en bewerken is een nieuwe markt. Nieuw werk ook. Gebouwen zijn voorraadkamers voor grondstoffen, slopen is oogsten.”

In Hogeveen start in dit licht een tweede pilot. Van materiaal uit het oude gebouw, dat niet geschikt is voor de nieuwbouw, wordt een nieuw modelhuis gebouwd als leerproject. „Ja, circulair bouwen is ook goed te doen voor particulieren. Dat willen we hier laten zien.”

Het zoeken naar andere herbruikbare materialen wordt eenvoudiger gemaakt door Madaster dat vorig jaar in het leven is geroepen. Madaster is de evenknie van het kadaster,

maar dan voor materialen. Het Alfa-college de eerste onderwijsinstelling in Nederland die een gebouw inbrengt bij Madaster.

Nee, erkent Van Oost, het gebruiken van secundair materiaal in de bouw is nu niet goedkoper dan het gebruiken van nieuwe materialen. Die financiële prikkel ontbreekt nog. Wat dat betreft wordt 'Hogeveen' scherp in de gaten gehouden. „Hoe gek het ook klinkt: tweedehands is duurder. Maar er staat tegenover dat je op andere gebieden bezig bent kosten te voorkomen. Bijvoorbeeld door vooraf goed te bekijken wat je kunt behouden. En uiteindelijk zal het ook zo zijn dat: hoe meer materialen en kennis over circulair bouwen, des te lager de kosten.”

En dat laatste is misschien wel het grootste winstpunt van het project: er wordt nieuwe kennis opgebouwd. Kennis die opdrachtgevers en bouwers over de streep zal trekken. „Als we de kennis over circulair bouwen vergroten, gaat er een wereld open. Een nieuwe wereld.”

Alex van Oost

EERSTE ONDERWIJSINSTELLING GEREGISTREERD IN MADASTER

Het Alfa-college te Hoogeveen gaat haar schoolgebouwen grootschalig transformeren; sloop, renovatie en nieuwbouw. Het project, genaamd Volta 2020, wordt gepositioneerd als een voorbeeldproject Circulair Bouwen. Een project om samen in te leren en ván te leren. Het bestaande gebouw, met een vloeroppervlakte van 19.750 m² is als een 'grondstoffenmijn' in kaart gebracht. Middels registratie in Madaster, het kadaster van materialen, krijgen alle materialen een identiteit via een zogenaamd materialenpaspoort. Dit maakt het mogelijk om toekomstig hergebruik hoogwaardig te organiseren.

Madaster is in het leven geroepen om gebruik van herbruikbare materialen te bevorderen en te investeren in slimme ontwerpen om circulariteit te ondersteunen en afval te elimineren. Madaster fungeert als een online bibliotheek waarin materialen en gebouwen worden gedocumenteerd, net zoals verkaveling en grondbezit bij het kadaster. Vanuit Madaster kan iedereen een materialenpaspoort van zijn gebouw(en) laten maken.

"De veelomvattende informatie in een materialenpaspoort helpt gebouweigenaren, ontwerpers en bouwers om nieuwe afwegingen te maken tijdens het ontwerpen, bouwen en beheren van gebouwen. Ook kunnen financiers op basis van het materialenpaspoort de waarde van de materialen opnemen in de totale waardebeoordeling van het object." Pablo van den Bosch, board member Madaster Foundation

Het Alfa-college is de eerste onderwijsinstelling die heeft besloten haar schoolgebouwen in Madaster te registreren. Uitgangspunt is om de opgave in te zetten voor onderwijs- en onderzoeksdoeleinden; een innovatiewerkplaats of living lab in te richten. Een plek voor al doende leren, in en met de praktijk. Waar inspiratie en de toekomst leidend zijn. Studenten van mbo en hbo worden via het Noordelijk Innovatielab Circulaire Economie, kortweg NICE, betrokken bij het hele proces.

"Zo krijgen alle materialen een identiteit via een zogenaamd materialenpaspoort. Dit maakt het mogelijk om het toekomstig hergebruik hoogwaardig te organiseren. Duidelijk is dat onze ambitie van circulair bouwen niet vrijblijvend is. Wij nemen als Alfa-college onze maatschappelijke verantwoordelijkheid, zowel als organisatie als onderwijsinstelling." Jos Nijhof, manager Facilitair Bedrijf van het Alfa-college

Het Noorden zet expliciet in op een circulaire economie. Samenwerking en verbinding zijn in deze transitie van doorslaggevend belang. NICE brengt daarom bewust verschillende partijen samen om tot circulaire innovaties te kunnen komen in een proces van open innovatie. Alex van Oost, kwartiermaker van NICE, jaagt die ontwikkeling in de regio verder aan. *"Het project Volta 2020 staat niet op zichzelf, maar is deel van een groeiende beweging rond Circulaire Economie in het Noorden. Ik zie nieuwe samenwerkingen ontstaan, zoals hier binnen de onderwijsketen, en ook tussen sectoren als Afval, Bouw, Chemie en Landbouw. Volta 2020 is een van de stapstenen naar die circulaire Noorderpraktijk."*

A portrait of Alex van Oost, a man with long brown hair and a beard, wearing a dark blue blazer over a white patterned shirt and dark trousers. He is standing in a modern, brightly lit interior space with white walls and a staircase in the background.

**ALEX VAN OOST,
KWARTIERMAKER VAN NICE:
'KENNIS OVER
CIRCULAIR
BOUWEN
ONTSLUITEN
NAAR WAAR
DE VRAAG IS'**

Als je een organisatie NICE noemt, dan verwacht je dat daar dingen gebeuren die de moeite waard zijn. En dat is bij het Noordelijk Innovatielab Circulaire Economie zeker het geval. Bouwen in het Noorden sprak met Alex van Oost, kwartiermaker van NICE en als zodanig aanjager van de circulaire economie in het noorden. Met inzet van hbo- en mbo-studenten kan NICE organisaties en bedrijven de onontbeerlijke capaciteit bieden op hun weg naar circulariteit.

Madaster

Madaster bouwt voort op de inzichten die Thomas Rau en Sabine Oberhuber publiceerden in het boek *Materials Matter*, waarin een nieuw economisch model wordt beschreven: de consument is niet langer eigenaar, maar gebruiker. Het doel van Madaster is afval te elimineren door materialen een identiteit te geven. Het Madaster platform fungeert als een publieke, online bibliotheek van materialen in de gebouwde omgeving. Het registreert, ordent, bewaart en ontsluit data met veel aandacht voor veiligheid, privacy en continuïteit. Madaster koppelt materiaal-identiteit aan locatie en legt dit vast in een materialenpaspoort. Dit paspoort maakt inzichtelijk welke materialen in een gebouw zijn gebruikt en in welke hoeveelheden. Daarnaast bevat het informatie over de kwaliteit van de materialen, de locatie en de financiële en circulaire waarde. Hergebruik van materialen, het minimaliseren van afval en dus het besparen van kosten wordt daarmee eenvoudiger.

Meer informatie op madaster.com

Het Rijk heeft gesteld dat we in 2030 qua primair grondstoffengebruik op 50% moeten zitten van ons huidige gebruik. Het innovatienetwerk NICE, een initiatief van achttien, meest Drentse en Groningse organisaties, is opgezet om de transitie naar een circulaire economie te helpen versnellen. Bij een volledig circulaire economie blijven grondstoffen in functie; ze kunnen elke keer terugkomen in het systeem, via de biologische of technische cyclus. Dus: exit verbrandingsovens en vuilnisbelten. Het mag duidelijk zijn dat hier in de komende jaren een flinke opgave ligt voor de bouwsector, die wereldwijd 40% van de primaire grondstoffen verbruikt. De bouw in Nederland is ook nog eens verantwoordelijk voor ruim 23 miljoen ton afval op jaarbasis - bijna twee keer zoveel als alle huishoudens bij elkaar produceren.

Cross-overs

Op weg naar een circulaire economie zullen de bouw - en andere sectoren - van hun eigen eilandjes af moeten. Volgens Alex van Oost is samenwerking het sleutelwoord. 'Intensivering van samenwerking, Ketensamenwerking, maar ook tussen de bouw en bijvoorbeeld de landbouw, of tussen de bouw en de afvalsector. Je moet buiten je traditionele veld zoeken naar cross-overs, naar nieuwe samenwerkingsmogelijkheden, naar innovaties die verdien capaciteit kunnen genereren. Bijvoorbeeld door rest- of afvalstromen uit de landbouw, anders een kostenpost, als nieuwe grondstof in te zetten voor een waardevol

'Buiten je traditionele veld zoeken naar cross-overs'

product zoals een bouw materiaal. Of door niet je geld te willen verdienen met de verkoop van een product, maar door de prestatie van het product als een dienst aan te bieden en zelf eigenaar te blijven van

het product. Mooi voorbeeld hiervan is het concept van 'pay-per-lux' van Philips. Dit type innovaties is nodig om uiteindelijk richting circulaire economie te kunnen komen.'

AI doende leren

Studenten - zowel van mbo als hbo - vormen het kloppend hart van NICE, zij zijn de "werknemers" van de organisatie. Zij onderzoeken, verzamelen data, innoveren, adviseren, zetten business cases op en studeren inmiddels af op dit thema. Met achttien partners, waaronder de provincie Drenthe, gemeente Meppel, een aantal onderwijsinstellingen en deelnemers vanuit het regionale bedrijfsleven heeft NICE een solide basis om het circulaire denken en doen in het noorden te versnellen. 'Al doende leren is de nieuwe manier die we ook in het onderwijs terug willen zien. De ontwikkelingen gaan zo snel qua nieuwe kennis, vaardigheden... wetgeving loopt altijd achter de feiten aan. Als je niet oppast gaat het onderwijs ook achter de feiten aanlopen. Bij het Alfa-college (zie kader, red.) maken we met elkaar een innovatiehub waarin we die nieuwe praktijk gaan toepassen. Dus praktijk, onderwijs, onderzoek, overheden en maatschappelijke organisaties gaan met elkaar aan de slag aan de hand van authentieke vraagstukken. Daar leert iedereen van!'

NICE heeft drie jaar om op te starten, en zal daarna zoveel mogelijk zelfstandig moeten kunnen functioneren. 'Dan is het maatschappelijke geld niet langer het vlot waarop ik moet drijven. We zijn nu zover dat we de stap kunnen maken naar een stichting met vier man personeel, 2,5 fte, en op jaarbasis zestig tot tachtig studenten die doorlopend aan tien tot twintig opdrachten kunnen werken.'

Circulaire transformatie Alfa-college Hoogeveen

Het bestaat nog maar een jaar, maar NICE heeft al een flinke steen in de rivier gelegd. Mede dankzij het eerste grote project waarbij de organisatie betrokken is. Het Alfa-college in Hoogeveen staat voor een grootschalige transformatie van een bestaand schoolgebouwencomplex. Het gebouw is verouderd en matcht niet meer met het moderne type onderwijs. Bovendien is er minder ruimtebehoefte, eveneens door andere onderwijsvormen. Van Oost: 'Het Alfa-college wilde onderwijs-procestechnisch een slag maken en daarbij het transformatieproces inzetten als leertraject. Kijkend naar de vraagstukken van nu. Het gebouw moest duurzamer en energiezuiniger, maar ze willen het ook circulair doen.' De vraag was alleen: hoe, en wat? Om die vragen beantwoord te krijgen, is het Alfa-college een partnerschap aangegaan met NICE. In eerste instantie om een definitie op te stellen van wat circulair bouwen in deze context zou inhouden. Daarna volgden vragen als 'Welke criteria kunnen wij hanteren in de aanbesteding die wij gaan doen?', en 'Hoe kunnen we het beste de uitvraag en het proces inrichten.' Ze wilden bovendien weten of er in Nederland of in het buitenland referentieprojecten waren. NICE ging ermee aan de slag door tweedejaars studenten van de opleiding Built Environment van de Hanzehogeschool op deze vragen te zetten. Van Oost, naast kwartiermaker van NICE ook docent aan de Academie voor Architectuur & Built Environment van de Hanze, legt uit: 'Dat doen ze als deel van hun onderwijs, waarin leren in de praktijk een belangrijk facet is. Vanuit NICE coach ik ze, we zijn als team bezig. Zo helpen we nieuwe kennis te ontsluiten en die op maat te maken voor de aanbesteding. Die is

inmiddels gestart. En we hebben nieuwe producten gemaakt om het proces te ondersteunen.'

Het onderzoek van NICE richt zich onder andere op de sloop van het gebouw. 'We zijn heel nieuwsgierig hoe we dat zo circulair mogelijk kunnen doen.' Nu wordt sloopmateriaal vooral verwerkt tot granulaat voor de wegenbouw, en daarmee verliest het in waarde. In relatie tot dit project is NICE het hoogwaardig hergebruik van vrijkomende materialen gaan onderzoeken. Daar ligt nu, als prototype, een methodiek voor op tafel compleet met een eindscore en een set aan nieuwe beroepsproducten. In navolging daarvan is ook een samenwerking met Madaster (zie kader) gestart. 'Maar Madaster registreert alleen, daarmee heb je nog geen handvatten om materialen circulair in te zetten naar een nieuw gebouw. Wij focussen ons op de nog ontbrekende tussenstappen. We registreren bij alle gebouwopnames zodat alle gegevens van het Alfa-college - als eerste school in Nederland - in Madaster kunnen. Dat hadden we nooit gedaan als we niet dat vooronderzoek hadden gedaan, dan had het Alfa-college waarschijnlijk niet van Madaster geweten. Voor onze studenten is Madaster ook een tool van de toekomst, ze moeten ermee leren werken.'

Na die registratie komt de volgende stap. 'Hoe gaan we praktijkinstrumenten ontwikkelen wat het Alfa-college, maar ook de architect, de aannemer, de sloper kan helpen om keuzes te maken, om gebruikte materialen zo hoogwaardig mogelijk toe te passen. Dat vergt een andere denkwijze. Als het gedrag niet verandert, dan heb je het mooi gezegd, maar dan gebeurt er niets!'

Levenscyclusbenadering

Het NICE-netwerk breidt zich uit als het ondergrondse wortelstelsel van een wilg, dat met zijn vele vertakkingen in staat is oevers te verstevigen, waardoor de bomen veel wind kunnen verdragen. Na het eerste grote project met het Alfa-college is NICE ook betrokken bij de gebiedstransformatie van het Havenkwartier in Assen, waar honderd circulaire woningen gerealiseerd zullen worden in een proces waar technische innovatie gelijk op gaat met sociale, economische en institutionele innovatie. Circulariteit is het verbindende thema, het Havenkwartier moet een broedplaats worden van onderwijs, onderzoek en maakindustrie. Van Oost: 'Vanuit NICE ondersteunen we, als regionale partner, bij de Europese subsidieaanvraag. Er is samenwerking met TNO en de Hanzehogeschool Groningen, maar ook met de Erasmus Universiteit en onderzoeksinstituten uit vijf andere Europese steden. Opgezet om van elkaar te leren over circulaire stadsontwikkeling.' Dit project is van een andere complexiteit dan het Alfa-college. 'Dit type vraagstukken los je niet op door specialisten onderdelen te laten aanpakken. Dit moet je integraal, holistisch, systemisch benaderen. Er is gedragsverandering nodig: hoe we ontwerpen, hoe we bouwen, hoe we gebruiken. Het gaat meer om total cost of ownership, de levenscyclusbenadering.'

'Het gaat dus niet alleen over het bouwen, maar ook over de gebruiksfase, én de fase daarna. Als je het als totaal ziet, kun je ook op een andere manier naar investeringen kijken. Heel veel kosten worden nu niet meegewogen in de investeringsafweging. Zoals verzonken milieukosten, afval. Maar érgens wordt daarvoor betaald. Als je bij traditioneel gebouwde gebouwen zou meerekenen wat afval en andere negatieve bijeffecten kosten aan energie, zou het prijskaartje heel anders zijn dan wanneer je het op een demontabele, duurzame, circulaire manier doet. Dat is feitelijk goedkoper, maar omdat we met elkaar hebben afgesproken "zo berekenen we dat met elkaar", hou je dat tegen. Dat geldt trouwens ook voor de batenkant. Als je expliciet maakt wat je aan toegevoegde waarde op bijvoorbeeld sociaal of ecologisch gebied genereert, dan komt het investeringsplaatje er ook anders uit te zien.'

Kennis ontsluiten

Van Oost waarschuwt voor onvermoede effecten van 'wat we misschien met alle goede intenties willen doen.' Hij doelt onder meer op het gasloos bouwen, wat een maatschappelijke urgentie heeft. 'Het gevaar bestaat dat we bij het gasloos bouwen onder alle druk vergeten te bedenken of alles wel demontabel is, welke materialen we gebruiken. Zijn ze schoon, herbruikbaar, natuurlijk gegroeid? En hoe zit het met de recyclebaarheid van materialen als zonnepanelen? Moeten we misschien nieuwe zonne-energieopwekkingstechnieken in de panelen zien te verwerken? Of bij isolatie: doe je dat met traditioneel piepschuim, of met biobased isolatiemateriaal?'

Onbekend maakt misschien onbemind, maar NICE wil stap voor stap laten zien dat het ook anders kan. Om partijen, zoals bijvoorbeeld Every Use in Friesland, dat uit papier isolatie maakt, in beeld te brengen bij partijen die ze nog niet in beeld hebben. 'Dat is geen rocket science, maar wel nodig. Er is een enorme behoefte aan kennis. Wij willen kennis ontsluiten naar waar de vraag is. Veel ondernemers, mkb'ers hebben niet eens de tijd om zich te verdiepen in de mogelijkheden. Grote bedrijven maken beleid, kleine bedrijven hebben daar geen

capaciteit voor. Die capaciteit kan NICE bieden. Maar alleen als de mkb'er bereid is om een échte opdracht neer te leggen en om er zelf - naar vermogen - tijd in te investeren. Het is niet vrijblijvend, er moet iets uitkomen waar de partij mee verder kan, maar dan willen we ook dat de partij ermee verder gaat!'

NICE biedt die capaciteit vanuit het onderwijs, zodat er in één en dezelfde slag vakmensen worden opgeleid die de toekomst kunnen helpen maken. 'We koppelen studenten aan een actuele authentieke vraag. We zorgen voor een professionele leeromgeving, waar studenten de nieuwste technieken leren en op een nieuwe manier leren denken en samenwerken. Zodat ze competenties en vaardigheden kunnen ontwikkelen die nodig zijn in de bouw, maar ook in de landbouw, zorg, et cetera. We willen graag samenwerken met alle onderwijsinstellingen in Noord-Nederland.'

Samenwerking Circulair Friesland

NICE richt zich nu met name op Drenthe en Groningen, maar heeft intensief overleg met zijn Friese evenknie, vereniging Circulair Friesland (VCF). 'We denken niet in provinciegrenzen, maar in opgaves. Voor de bouw starten we nu een gezamenlijk traject waarin we kijken naar de grondstofstromen die er omgaan in het domein van bouw, chemie, landbouw en afvalverwerking. Er gaat heel wat in, en heel wat uit, lineair. Voortbordurend op de Grondstofstroomanalyse Noord-Nederland onderzoeken we hoe we kunnen zorgen dat er minder inkomt, dat we het meer in cirkels brengen, dus circulair maken.' NICE en VCF gaan samenwerken met BuildinG, het bouwinnovatiecentrum in Groningen, om het aantal bouwstromen verder uit te diepen en om in kaart te brengen wat de opgave voor de komende vijf tot tien jaar is wat betreft nieuwbouw, renovatie, grond-, weg- en waterbouw. 'Een grote opgave. We willen ons op drie bouwstromen focussen: transformaties van scholen (in het aardbevingsgebied), sociale woningbouw en infrastructuur. Drie lijnen met een gemeenschappelijke aanpak, waarbij we met wetenschappelijke onderbouwing de strategie voeden.'

'We krijgen het gedaan'

Het lijkt enorm complex, de materie waar NICE zich mee bezighoudt. Alex van Oost (1968): 'Voor mensen van onze generatie is dat misschien zo. Maar als studenten al vanaf jonge leeftijd zo leren kijken, dan is het voor hen straks normaal.' Een gedragsverandering, zeker als je je werk al jarenlang op dezelfde manier doet, is moeilijk. 'Maar als je het verdienmodel baseert op het 'nieuwe normaal', verdien je als aannemer nog steeds je geld. Je verdient het alleen met een ander product.' Het zal niet zonder slag of stoot gaan, en de overheid zal een met een stevige kaderstelling moeten komen, denkt Van Oost. 'Want wat dwingt, helpt de ontwikkelingen, dat hebben we ook gezien bij duurzaamheid.' En misschien gaat dat hier in het noorden nog wel beter dan in het westen. 'Ik zie dat in Friesland gebeuren, en in Groningen en Drenthe: als het van "eerst zien dan geloven", wordt van "ja we zien het", dan krijgen we het gedaan. We doen dingen hier samen, we gunnen elkaar dingen, we hebben elkaar hard nodig. En dat helpt om op een stevig fundament te kunnen komen als we het er met elkaar over eens zijn dat we dit willen doen.'

Meer informatie op wearenice.eu

'Dit moet je systemisch benaderen'

'Al doende leren is de nieuwe manier'

N.I.C.E.

NOORDELIJK
INNOVATIELAB
CIRCULAIRE
ECONOMIE